

GASP SUÇUNU İŞLEYENLER ÜZERİNE SOSYOLOJİK BİR ARAŞTIRMA: ELAZIĞ E TİPİ CEZAEVİ ÖRNEĞİ

A Sociological Research on the People Committed Robbery: The Case of Elazığ E Type Prison

*Zahir KIZMAZ**

Abstract

This study aims to investigate robbery crime and criminals who are imprisoned in Elazığ E type prison. The increasing tendency of this crime required such a study. With this regard, the research has been carried out in order to put forward some findings regarding the socio-economical, demographic and cultural profiles of the people who committed robbery crime. To collect the needed data a questionnaire was administered in the prison. The total number at robbery criminals was 20.

Keywords: Crime, Robbery, Criminal profile

Özet

Bu çalışma, Elazığ E tipi cezaevinde tutuklu/hükümlü bulunan gasp suçlularını konu edinmektedir. Ülkemizde son dönemlerde, gasp suçlarındaki eğilimin artması, konunun incelenmesinin gerekliliğini ortaya koymaktadır. Bu çerçevede araştırma, gasp suçunu işleyenlerin; sosyo-ekonomik, demografik ve kültürel profiline ilişkin bazı bulgular ortaya koymak amacıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın bilgi toplama aracı olarak, anket kullanılmıştır. Araştırma grubunda toplam olarak 20 gasp suçundan tutuklu/hükümlü bulunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Suç, Gasp, Suçlu profili

* Dr., Araş. Gör., Fırat Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü.

1. Giriş

Suç, hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerde önemli toplumsal problemlerin başında gelmektedir. Ülkemizde son dönemlerde, bazı suç türlerinde - özellikle gasp, kapkaç ve tecavüz - gözle görülür bir artışın gerçekleştiği dikkat çekmektedir. Hiç kuşkusuz, suç olaylarında gözlemlenen bu artış eğilimi, ülkemizdeki değişim süreci ve ekonomik kriz olgusu ile yakından ilintilidir.

Conklin suçları genel olarak; geleneksel suçlar, beyaz yakalı suçlar, organize suçlar ve kurbansız suçlar şeklinde bir ayrıma tabi tutmaktadır. O, şiddet suçları (adam öldürme, ırza tecavüz, gasp, yaralama) ile mala yönelik suçları (hırsızlık, dolandırıcılık, ev soyma, oto hırsızlığı) geleneksel suçlar kategorisi içerisinde yerleştirmektedir (Conklin, 1989: 35). Conklin tarafından geliştirilen bu suç kategorilerine bakıldığında, soygun-gasp suçunun, şiddet suçu başlığı altında ele alındığı görülmektedir. Ülkemizde ise gasp suçu, hukuksal olarak mala karşı işlenen suçlar içerisinde yer almaktadır.

Gasp-soygun suçları yabancı literatürde; birine veya birilerine ait her hangi bir şeyi, şiddet kullanarak veya şiddet kullanma tehdidinde bulunarak almak veya almaya teşebbüs etmek şeklinde tanımlanmaktadır. Bu tanım, gasp suçunun iki unsuru içerdiğini ortaya koymaktadır: 1. Başkasına ait bir şeyi almak, 2. Bunu, güç veya şiddet kullanarak yapmak (Vito & Holmes, 1994: 261; Adler v.d., 1995: 247; Conklin, 1989: 40; Gottfredson & Hirschi, 1990: 28; Beirne & Messerschmidt 1991: 97; Livingston, 1996: 164). Diğer bir ifade ile gasp suçu; ekonomik bir çıkarım/kazancın, şiddet tekniklerinin kullanılmasıyla elde edilmesini tanımlanmaktadır. Bu çerçevede yapılan tanımlar, aslında gasp suçunun hem mala yönelik, hem de şahsa karşı (şiddet) işlenen bir suç özelliğine sahip olduğunu göstermektedir.

Ülkemizde Emniyet Genel Müdürlüğü tarafından yayınlanan *Asayiş Olayları Genel Değerlendirmesi* adlı (1998: 10) broşürde; gasp –soygun suçları; gasp ve yağma suçları; şahıstan gasp, ikametgâhtan, işyerinden, bankadan gasp, araç sürücüsünden gasp, araç gaspı, zorla senet imzalatma, adam kaldırma (fidye amaçlı) gibi bir kaç gruba ayrılmaktadır. Gasp türleri içerisinde, ülkemizde en çok işlenen suç türü ise, “şahıstan gasp” şeklinde olanıdır (Bkz. www.egm.gov.tr/asayis/istatistik).

Türk Ceza Kanununda gasp suçu, ağır cezayı gerektiren bir suç niteliğini taşımaktadır. TCK'nın 495, 496, 497, 498, 499 maddelerinde, gasp-soygun suçları için 10 yıldan 20 yıla kadar ağır hapis cezası öngörülmektedir.

Örneğin TCK'nın, 495. maddesine göre "Her kim, menkul bir malın zilyedini veya cürüm mahallinde bulunan bir başkasını cebir veya şiddet kullanarak veya şahsen veya malen büyük bir tehlikeye düşüreceği beyanı ile tehdit ederek o malı teslim yahut o malın kendi tarafından zaptına karşı sükût etmeye mecbur kılsa on seneden yirmi seneye kadar ağır hapis cezasına mahkûm olur". Kanunun 496 maddesinde ise, zorla senet imzalatırma için de aynı ceza öngörülmektedir. Madde 497'de ise, bu cürümlerin geceleyin veya silah ile tehdit ederek işlenmesi durumunda bu eylem için, on beş yıldan yirmi yıla kadar ağır hapis cezası öngörülmektedir (Türk Ceza Kanunu, 1997: 161-162). Görüldüğü gibi, TCK' da bu suç için öngörülen ceza, hırsızlık suçlarına nispeten daha ağır bir yaptırımı öngörmektedir. Gasp suçları için öngörülen cezai yaptırımın ağır koşullar içermesine rağmen, bu suçun hala nasıl işlenebildiği, burada yanıtı aranması gereken önemli bir hususu oluşturmaktadır. Bu çerçevede burada, gasp suçunu işleyenlerin genel profilleri saptanarak, bu suçun işlenmesinde etkili olan nedenler irdelenmeye çalışılmıştır.

2. Kuramsal Çerçeve

Gasp suçunu işleyen bireylerin suçluluk durumu; sosyal kontrol, sosyal öğrenme, alt-kültür, sosyal çözülme, rasyonel tercih, anomi, etiketleme v.b. çok sayıda geleneksel suç kuramları veya birden fazla kuramların bir araya getirilmesi ile oluşturulan tümleşik/entegre suç modelleri bağlamında çözümlenebilir. Ancak burada gasp suçu, büyük ölçüde, "yaş katmanlı enformel sosyal kontrol" (age graded theory of informal social control) yaklaşımı ile rutin eylemler (routine activities) kuramı perspektifinden analiz edilmeye çalışılmıştır. Yaş katmanlı enformel sosyal kontrol kuramı, Sampson ve Laub tarafından geliştirilmiştir. Söz konusu kuram, sosyal kontrol teorisinin daha geniş bir versiyonu niteliğindedir denilebilir.

Yaş katmanlı enformel sosyal kontrol teorisi, bireylerin suça eğilimli olma nedenlerini/kaynaklarını, onların çocukluk dönemlerindeki "sosyalleşme biçiminde" aramaktadır. Diğer bir deyişle, bu kuram suç olgusunun analizinde "çocukluk deneyimlerine" büyük bir önem atfetmektedir. Bu kuramın diğer bir özelliği ise - çoğu kuramların aksine - suç olgusunu, gelişimsel ve dinamik bir çerçevede ele almasıdır. Mazerolle "*Understanding Illicit Drug Use: Lessons From Developmental Theory*" adlı çalışmasında, Sampson ve Laub tarafından geliştirilen bu kuramı ele almaktadır. Mazerolle'nin bu çalışmasına dayanarak, kuramın içerdiği ana temaları şu şekilde özetlemek mümkündür:

1. Bu kuram, ailenin ekonomik yapısının çocuğun sosyalleşmesindeki önemine odaklanmaktadır. Bu çerçevede kuram, yoksulluk veya olumsuz ekonomik göstergelerin aile bireyleri arasındaki ilişkileri - özellikle de çocukların sosyalleşmelerini - olumsuz etkilediğini varsayarak, bu olumsuzlukların bireylerin toplumsal yapıya olan bağlılığının gelişiminde önemli sorunlar oluşturduğuna dikkat çekmektedir. Diğer bir deyişle bu kurama göre, söz konusu sorunlar/olumsuzluklar, bireylerin okula olan bağlılıklarının zayıflamasına yol açarak, onların suça katılma olasılıklarını arttırmaktadır.

2. Kuramın diğer bir varsayımı da, erişkin sapkınlığı veya suçluluğunun, ergenlik ve ilk çocukluk döneminde gerçekleştirilen sapkın davranışlar ile güçlü bir biçimde ilişkili olduğudur. Bu yaklaşım, kuramın, anti-sosyal davranış yapısının süreklilik arz ettiği görüşünü savunduğunun belirgin bir kanıtı olmaktadır. Bu çerçevede kurama göre, bireyin gelecekte herhangi bir suç eylemini gerçekleştirmesinin en belirgin göstergesi, onun geçmiş yaşamındaki sapkın tutumlara katılımında veya anti-sosyallik durumunda aranmalıdır.

3. Bireyin, anti-sosyal yapısının veya suç işleme eğiliminin giderilmesi ve toplumsal değer ve normlar paralelinde davranış sergileyebilmesi, onun çocukluk döneminde deneyimlemiş olduğu enformel sosyal destek koşuluna bağlıdır. Bu bakış açısından hareketle, geleneksel sosyal denetim veya enformel sosyal sermaye faktörleri sayesinde bireyin suça eğilimli yapısının giderilebileceği öngörülmektedir. Bu çerçevede Sampson ve Laub, eşler arasında güçlü bağların gelişmesinin ve bireylerin iş sahibi olmalarının, onların toplumsal değer ve normlarla örtüşen tutumlar sergilemelerinde büyük bir önem taşıdığını ileri sürmektedirler (Mazerolle, 2000: 193).

Gasp-soygun suçunun açıklanmasında başvurulabilecek ikinci yaklaşım da, rutin eylemler kuramıdır. Bu kuram, Cohen ve Felson (1979) tarafından formüle edilmiştir. Rutin eylemler kuramı, suç davranışının meydana gelmesini üç temel faktörle açıklamaktadır: 1. Motive olmuş suçlunun (motivated offenders) varlığı, 2. Suç işlemek için uygun hedef/hedeflerin varlığı ve 3. Yeterli düzeyde koruma önlemlerinin olmayışı (Benzeri görüş için Bkz. Akers, 1999: 27; Miethe & Meier, 1994: 36; Bohm, 1997: 80; Sheley, 1995: 175-181). Cohen & Felson'a göre, suçun meydana gelmesi, bu üç unsurun birliktelik koşuluna bağlıdır. Bu çerçevede onlar suçun, toplumdaki meşru fırsat yapısından ve bireylerin özgür yaşama eğilimlerinden kaynaklandığını düşünürler. Bu nedenle, onlara göre gündelik yaşama ilişkin bazı değişikliklerin yapılması, suçta azaltıcı bir etki yapabilir. Suçun azaltılmasında en büyük sorumluluk, potansiyel suç mağduruna düşmektedir. Bu çerçevede bireylerin, kendilerini suç eyleminin kolay bir hedefi olmaktan çıkarmaları gerekmektedir

(Bohm, 1997: 80). Cohen ve Felson, suç işleme açısından bazı mekânların veya ortamların, diğer yerlere kıyasla daha çok elverişli koşullar sunduğunu ileri sürmektedirler (Williams & McShane, 1999: 236–237).

Gasp suçunun işlenmesinde çok sayıda sosyal unsurun etkili olduğu da bir gerçektir. Bu faktörler içersinde özellikle aile ve okula ilişkin sorunlar, sapkın akran grubunun varlığı, yoksulluk, silahlara kolaylıkla ulaşma, alkol ve uyuşturucu kullanma gibi toplumsal ve bireysel faktörler, bireylerin bu suçta yönelmelerinde önemli rol oynamaktadır denilebilir.

Araştırmacılar, gasp-soygun suçlarının meydana gelmesinde farklı sosyal değişkenleri ele almışlardır. Bunlardan bazıları, yoksulluk ve yerleşim alanları arasındaki hareketliliğe dikkat çekerken, bazıları da kişi başına düşen gelir durumuna odaklanmışlardır. Aynı şekilde bazı suç araştırmacıları da, gece vakitlerinde evin dışında, boş zaman aktiviteleri içinde bulunma ile gasp ve saldırı suçları arasındaki ilişkiye değinmiştir. Aile yapısı ile gasp/soygun suç oranları arasındaki ilişkiyi saptayan bazı araştırmaların da var olduğunu burada belirtmek gerekmektedir. Kısacası; rutin eylemler ve yaşam stillerine ilişkin göstergeler ile gasp-soygun suçları arasında yakın bir ilişki vardır (Bkz. Sheley, 1995: 182).

Soygun suçları üzerinde en önemli çalışmalardan biri Conklin'e aittir. Conklin (Bkz. Hagan, 1990: 244-245; Adler v.d., 1995: 248; Siegel, 1989: 273-274; McCaghy, 1980: 142-144), Massachusetts cezaevinde hükümlü olarak bulunan 67 soyguncu ile yaptığı görüşmelerden elde ettiği verilerden hareketle, soyguncularla ilgili dördümlü bir tanımlama biçimi geliştirmiştir:

1. Profesyonel soyguncular (professional robbers): Bu grupta yer alan soyguncular, soygun eylemini bir geçinme kaynağı olarak gerçekleştirmektedirler ve bu nedenle bunlar, uzun süreli olarak suç işlemektedirler. Profesyonel soyguncuların diğer bir özelliği de, suçu rasyonel ve planlı bir biçimde işlemeleridir. Ayrıca, bunların suç ortaklarının olması, büyük miktarda servet gasp etmeleri ve hedonist bir yaşam biçimine sahip olmaları, önde gelen diğer özelliklerini oluşturmaktadır. Özellikle hedonist bir yaşam biçimini benimsemeleri, soygun suçlarını işlemelerinde etkili bir unsur olmaktadır.

2. Fırsatçı soyguncular (opportunistic robbers): Bu, en yaygın soygun biçimidir. Bu kategoride görülen soyguncular, bu suçu uzun erimli olarak işlemezler. Bunlar, düşük düzeyde parasal nedenlerle suç işlemektedirler. Bu grupta yer alan soyguncular, özellikle giyim gereksinimlerini ve diğer

harcamalarını karşılamak için ekstra paraya ihtiyaç duyduklarında, suç işlerler. Fırsatçı soyguncular, genelde, yaşlılar gibi kendilerine karşı koyamayacak durumda olanları suç kurbanı olarak seçerler. Genelde soygun suçlarını sıklıkla işlemekten çok, ara sıra ve planlamaksızın işlerler. Genç olmaları, alt sınıftan gelmeleri ve deneyimsiz olmaları, fırsatçı soyguncuların diğer özelliklerini oluşturmaktadır.

3. Bağımlı soyguncular (addict robbers): Bunlar, eroin v.b. diğer madde bağımlıdırlar. Pahalı alışkanlıklarını devam ettirmek veya sürdürmek için gasp suçunu işlerler. Bağımlı soyguncular, profesyonel gaspçılara göre suçu daha az, fırsatçı soygunculara göre de daha çok planlarlar. Ayrıca bunlar, hedefledikleri kadar para isterler ve nadiren silah kullanırlar ve bu yüzden gözdağı vermek için daha çok fiziksel gücü kullanırlar.

4. Alkolik soyguncular (alcoholic robbers): Alkolik soyguncular da gasp suçunu, bir yaşam biçimi olarak tercih etmemektedirler. Bu grupta yer alan soyguncular, soygun suçunu çok az işlerler ve işledikleri suç eylemlerini planlamazlar. Bunlar yaptıkları soygunları çoğunlukla, sarhoşluğun etkisiyle işlediklerini ileri sürerler. Alkolik soyguncular genelde kurbanlarına saldırdıktan sonra onları gasp ederler; çok az tedbirli dirler ve bu nedenle diğer gaspçılardan daha çok tutuklanırlar.

3. Gasp Suçunun Karakteristiği

Bilindiği gibi gelişmiş ülkelerde, soygun/gasp suçları ile ilgili çok sayıda araştırma yapılmıştır. Bu araştırmaların bulgularından hareketle, gasp suçu ve bu suçu işleyenlerin bazı temel özellikleri ortaya konulabilir. Her şeyden önce, gasp suçunu hırsızlık gibi diğer mala yönelik suçlardan ayıran en belirgin özellik; bu suçun, suçlu ile mağdurun etkileşimini gerekli kılması veya suçlu ile mağdur arasında, yüz yüze işlenen bir suç karakteristiğine sahip olmasıdır.

Livingston, gasp suçunu; beklenmeyen, ani ve bazen de dehşet verici niteliği ile hayalimizdeki gerçek suçluluk tanımına uyduğunu belirtmektedir. Ona göre, soygun-gasp suçu, adam öldürme suçlarının aksine genelde, yabancılar tarafından işlenmektedir (Livingston, 1996: 163). Gasp suçunun diğer bir özelliği de, mağdurun bu suçun meydana gelmesinde rolünün çok az olmasıdır (Beirne & Messerschmidt, 1991: 97-98). Suçun işlenmesinde suç mağdurunun rolünün hiç olmaması veya az olması, bu suç türünü adam öldürme suçlarından ayıran önemli özellik olmaktadır. Çünkü adam öldürme suçlarında

*Gasp Suçunu İşleyenler Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma: Elazığ E Tipi Cezaevi
Örneği*

suçlu ile mağdur, genel olarak birbirlerini tanımaktadırlar ve bazen, cinayetin işlenmesinde, mağdurun tahrik edici veya kısıktırıcı tutumları etkili olmaktadır.

Suçlu ile mağdurun karşı karşıya gelmesi, suç mağdurları açısından; hem fiziksel bir saldırıya maruz kalma (öldürülme, yaralanma, işkence, korkutulma v.b) hem de servetini kaybetme açısından, iki yönlü mağduriyet riskini içermektedir. Diğer bir deyişle, örneğin hırsızlık suçlarında, suç mağdurunun kaybı daha çok ekonomik bir değer ile sınırlı iken, gasp suçunda ise mağdurun, ekonomik kaybın yanı sıra fiziksel olarak yaralanma veya öldürülme riski de söz konusudur.

Soygun suçları ile ilgili farklı ülkelerde yapılan araştırmalara bakıldığında, bu suç türüne ilişkin bulguların, genelde birbirlerine yakın sonuçlar ortaya koyduğu görülmektedir. Bu nedenle burada, sadece birkaç araştırma bulgularından söz edilecektir. Bu çerçevede Ghana'da soygun suçları üzerinde gerçekleştirilen bir araştırmada; soyguncularının genelde erkek, bekâr, işsiz, genç ve düşük eğitilmiş oldukları (%95'i ilköğretim mezunu), çete üyesi (%98) ve sabıkalı oldukları (daha önceden farklı suçlardan cezaevinde yattıkları) bulgusu elde edilmiştir (Gyamfi, 1998: 420).

İngiltere ve Galler'de, gasp suçu ve mağdurlarına ilişkin 2000 araştırma raporu ve tanık ifadelerini temel alarak gerçekleştirilen bir çalışmanın bulgularına bakıldığında; kişisel soygun suçlarının büyük bir oranın, gençler tarafından işlendiği (%42'si, 21 yaşın altındakiler tarafından işlenmiştir), suçluların ve mağdurların genelde erkek oldukları, bu suçun genelde iki veya daha fazla kişi tarafından işlendiği (erkek mağdurlar genelde bir grup tarafından, kadınlar da genelde tek bir suçlu tarafından soyulmaktadır), soygunların çoğunlukla geceleyin, hafta sonlarında ve kamusal alanlarda (sokak, yaya geçidi, metro ve parklarda) meydana geldiği, soygun yapanların önemli bir oranın silah kullandıkları veya silahı kullanmakla tehdit ettikleri görülmektedir. Özellikle ani saldırı ve kapkaç olaylarında, mağdurun yaralandığı bulgusu elde edilmiştir. Genel olarak, her 5 kişisel soygun olayından iki tanesi, yaralama ile sonuçlanmıştır. Ayrıca, bu araştırmanın ortaya koyduğu başka bir bulgu da; erkeklerin kadınlara nispeten daha fazla fiziksel saldırıya maruz kalmalarının tespit edilmesidir.

Bu araştırma, mağdurların büyük bir çoğunluğunun (%40) iş sahibi insanlardan oluştuğunu ve bunu; okul çocukları, öğrenciler, işsiz insanlar ve emekliler grubunun izlediğini ortaya koymaktadır. Kişisel soygun olaylarında mağdurlardan en çok alınan şeyin, para olduğu görülmektedir. Bunu, mobil telefonlar, kredi kartları ve cüzdan takip etmektedir (www.homeoffice.gov.uk).

Amerika ve diğer ülkelerde yapılan araştırmalar da, buna benzer sonuçlar ortaya koymuştur (Bkz. Barlow, 1993: 161; Siegel, 1989: 271-272; Vito & Holmes, 1994: 26; McCaghy, 1985: 140-142).

4. Türkiye’de Gasp-Soygun Suçlarının Genel Bir Görünümü

Türkiye’de gasp-soygun suçları, işlenen suç türleri içerisinde önemli bir oranı teşkil etmektedir. Aşağıdaki tabloda, bazı suç türlerinin işlenme sıklığı ve bu suçların yıllara göre artış eğilimleri verilmiştir. Bu tabloya bakıldığında, ülkemizde gasp - soygun suçlarında ciddi artışların olduğu gözlemlenmektedir. 2003-2004 yılına ilişkin gasp-soygun ve diğer bazı suçlara ilişkin rakamlar/oranlar şu şekilde verilebilir:

Tablo 1: 2003-2004 Yılları Arasında Meydana Gelen Bazı Suç Olayları ve Artış Oranları

Suç Türleri	2003	2004	Değişim %
Cinayet	2775	2693	-2.9
Gasp-Yağma	3874	4848	25.1
Hırsızlık	95213	105836	11.1
Yaralama	60602	66582	9.8
Cinselsuçlar	8189	8498	3.77

Kaynak: <http://www.egm.gov.tr/asayis/istatistik.asp>

Yukarıdaki tabloya bakıldığında, 2003- 2004 yılları arasında, cinayet oranlarında düşmenin gerçekleşmesine karşın, gasp-yağma suç oranlarında önemli oranda artışın gerçekleştiği dikkat çekmektedir (%25). Gasp-yağma suç kategorisi içerisinde de, “şahıstan gasp” olayları en çok işlenen suç türünü oluşturmaktadır. Emniyet Genel Müdürlüğü’nün buna ilişkin oranlarına bakıldığında; 2004 yılı itibariyle önceki yıla oranla %34.9 oranında artış meydana gelmiştir. Gasp- yağma suç kategorisi içerisinde ele alınan; evden (%-4.5), işyerinden (%-6.0), bankadan (%-80.6) soygun ve adam kaldırma suçlarında (%-52.9) ise azalma meydana gelmiştir. Hırsızlık suç kategorisinde de, en çok artış gösteren suç türü kapkaç ve yankesicilik suç türüdür (%31.2) (Bkz. www.egm.gov.tr/asayis/istatistik).

5. Araştırmanın Amacı ve Yöntemi

5.1. Araştırmanın Problemi

Türkiye genelinde asayiş olaylarında, 2004 yılı itibariyle bir önceki yıla kıyasla %10'luk bir artış meydana gelmiştir (Bkz. www.egm.gov.tr/asayis/istatistik). Artışa ilişkin bu oran, önceki yıla oranla % 10 daha az güvenli hale geldiğimizi göstermektedir. Diğer bir deyişle, ülkemizde son dönemlerde artış eğilimi gösteren suç olayları, giderek toplumsal yaşamı daha bir tehdit eder hale gelmiştir. Özellikle işlenen cinayet, gasp, tecavüz ve kapkaç gibi şiddet suçları, toplumda bir korku dalgasının yayılmasına yol açmaktadır. Bu çalışmada, gasp suçunu işleyen suçluların sosyo-ekonomik, kültürel, demografik özelliklerinin neler olduğunun ortaya konulması amaçlanmıştır. Bu çerçevede, gasp suçunu işleyenlerin, nasıl bir arka plana sahip oldukları ve bu suçun işlenmesinde öne çıkan nedensel faktörlerin neler olduğuna yakından bakılmaya çalışılmıştır. Ülkemizde, gasp suçunu doğrudan konu edinen herhangi bir çalışmaya rastlanılmamış olması, bu araştırmanın önemini arttıran bir faktör olmaktadır.

Suç sosyolojisinin, ülkemizde gelişkin bir disiplin niteliğine kavuşmadığı bir gerçektir. İçli'inin (1993:1) haklı olarak belirttiği gibi, sosyologların bu alana olan ilgilerinin artması ve suç sosyolojisinin bir kıpırdama göstermesi, ancak son zamanlarda mümkün olmuştur. Bu nedenle, ülkemizde suç alanında yapılan araştırmaların sayısı oldukça sınırlı düzeyde kalmıştır. Bu disiplinsel az gelişmişlik, ne yazık ki hem kuramsal hem de ampirik araştırmalar için geçerlidir.

Bu araştırmanın temel problemini, toplumda önemli bir tedirginlik kaynağı oluşturan gasp ve soygun suçlarına yönelik ağır bir cezanın öngörülmesine karşın, gasp suçunu işleyenlerin, bu suçu işleme nedenleri ve bu suçu işleyenlerin genel profillerinin saptanması oluşturmaktadır.

5.2. Araştırmanın Metodu ve Hipotezleri

Bu çalışma, betimleyici özelliği ağır basan bir saha çalışması niteliğini taşımaktadır. Araştırma, gasp suçu işlemiş bir grup hükümlü ve tutuklunun; sosyo-demografik, ekonomik, kültürel ve diğer değişkenler çerçevesinde genel bir görünümünü ortaya koymayı hedeflemektedir. Bu çerçevede, araştırma kapsamında yer alan suçlulara, 94 sorudan oluşan bir anket formu uygulanmıştır. Araştırmada, anket ve görüşme teknikleri birlikte kullanılmıştır.

Suçlulardan elde edilen bilgiler, frekans tabloları aracılığıyla yorumlanmaya çalışılmıştır.

Araştırmanın temel varsayımını, gasp suçundan cezaevinde tutuklu ve hükümlü bulunan suçluların, “suça eğilimi içeren bir yaşam biçimini” deneyimledikleri tezi oluşturmaktadır. Bu nedenle, gasp suçundan şu an cezaevinde tutuklu bulunan suçluların, daha önceden de bazı suçlar işledikleri ve bu suçlardan dolayı birden fazla sabıklarının bulunduğu veya birden fazla kez gözaltına alındıkları düşünülmektedir. Bu durumun da, onların suçluluk deneyimine sahip olduklarını göstereceği varsayılmaktadır. Bir anlamda, bu çalışma gaspçuların suç işlemelerine yol açan ve onları suça eğilimli kılan bir yaşamı deneyimledikleri ve bu nedenle sürekli hırsızlık, adam yaralama, uyuşturucu kullanma gibi çok sayıda suç işledikleri şeklinde, temel bir varsayımdan hareket etmiştir. Kriminal bir yaşamın biçimlenmesini önceleyen faktörler içerisinde; çocukluk dönemlerindeki sosyalleşme biçimleri, aile yapıları, okul ve ekonomik alanda yaşadıkları olumsuzluklar öncelikli olarak ele alınmaktadır.

Araştırmanın hipotezleri ise şu şekilde belirlenmiştir:

1. Gasp suçunu işleyenler, genelde çocuk ve genç yaş grubunda yer almaktadırlar.
2. Gasp-soygun suçlarından tutuklu/hükümlü bulunanların, daha önceden de bazı suçları işledikleri tahmin edilmektedir. Bu anlamda, suçluların/tutukluların çoğunluğu, sabıklı bireylerden oluşmaktadır.
3. Gasp, kente özgü bir suç özelliğini taşımaktadır.
4. Gasp suçunu işleyenler, suça/sapmaya eğilimli bir akran grubuna sahiptirler.

5.3. Araştırmanın Uygulama Alanı

Gasp-soygun suçlarını konu edinen bu çalışmanın alanı olarak, Elazığ E Tipi Cezaevi seçilmiştir. Araştırma 2003 yılı Mayıs ve Haziran ayları içerisinde cezaevinde hükümlü ve tutuklu bulunan gaspçularla bire bir görüşme yapmak ve anket uygulamak sureti ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın kapsamında, 20 gasp-soygun suçundan hükümlü ve tutuklu suçlu bulunmaktadır. Burada, her hangi bir örneklem seçme yoluna gidilmemiştir. İlkın, cezaevi yönetiminden gasp suçundan tutuklu ve hükümlü bulunan suçluların isim listesi alınmış ve

cezaevi yönetimi tarafından görevlendirilen bir memur sayesinde, suçluların koşullardan alınmaları sağlanarak, özel bir ortamda (suçlulara yönelik mesleki eğitimlerin verildiği bir dershanede) kendileriyle görüşülmüştür.

6. Araştırmanın Bulguları ve Değerlendirilmesi

Araştırma grubumuzun tümünün, erkek olduğu görülmektedir. Araştırmanın gerçekleştirildiği tarihte, cezaevinde gasp suçundan tutuklu ve hükümlü herhangi bir kadının olmadığı tespit edilmiştir. Genel olarak, gasp suçunun, fiziksel şiddet/güç kullanımını gerektiren bir suç özelliği taşıması, kadınların bu suçu hiç işlememeleri veya oldukça düşük bir oranda işlemeleri sonucunu doğurmaktadır. Campbell ve Muncer (1996: 84)'in de belirttikleri gibi, tüm toplumlardaki suça ilişkin veriler, erkeklerin kadınlardan daha fazla suç işlediklerini ve özellikle tüm şiddet suçlarının %90'nın erkekler tarafından gerçekleştirildiğini ortaya koymaktadır.

Araştırma grubumuzun %65'i Elazığ'da, %35'i de Elazığ dışındaki illerde ikamet ettiklerini belirtmişlerdir. Gasp suçunu işleyenlerin doğum yerlerine bakıldığında, oransal büyüklük köy doğumlu olanlar (%70) kategorisinde en yüksek düzeyde gerçekleşmesine karşın, yaşamlarının büyük bir kısmını şehirde (%65) geçirdikleri görülmektedir. Bundan ayrı olarak, "şu an nerede ikamet ediyorsunuz?" yönünde sorulan bir soruyu suçluların, %75'i "şehirde", %10'u "ilçede" ve %15'i de "köyde" şeklinde cevaplamışlardır. Aynı şekilde gasp suçlarının %80'i şehirde, %15'i ilçede ve %5'i köyde işlenmiştir. Gasp suçunu işleyenlerin büyük bir bölümünün şehirde ikamet etmiş olmaları, hem de bu suçun en çok şehirde işlenmiş olması, gasp suçunun belirgin bir şekilde, bir kent suçu özelliğini taşıdığını ortaya koymaktadır. Onların göç durumlarına bakıldığında ise, göç ettiklerini belirtenlerin oranı %25 düzeyindedir. Yani, gasp suçunu işleyenlerin %75'i herhangi bir yerden göç etmediklerini dile getirmişlerdir.

Araştırma kapsamında bulunan suçluların büyük bir çoğunluğunun bekâr olduğu (%70) görülmüştür. Evli olanların oranı, sadece %15 ile sınırlıdır. Geri kalanlar ise, boşanmış (%5) veya nişanlı-sözlü (%10) olduklarını dile getirmişlerdir. Gaspçılarının sadece %10'u sinir ve ruh hastalığı ile ilgili rahatsızlıklarının olduğunu belirtmişlerdir. Diğer bir bulgu da suçluların %60'ının, 5 ve 5 ten fazla kardeşe sahip oldukları yönündeki bulgudur.

6.2. Gasp Suçunu İşleyenlerin Sosyo-Demografik, Ekonomik ve Kültürel Profilleri

6.2.1. Gasp Suçunu İşleyenlerin Yaş Durumları

Suç araştırmalarında, yaş olgusu önemli bir çözümleme unsuru olarak ele alınmaktadır. Yapılmış araştırma sonuçları ve istatistiksel veriler, suç oranlarının yaş gruplarına göre farklılık gösterdiğini ortaya koymuştur. Araştırma grubumuzda, gasp suçunu işleyenlerin yaş durumlarına ilişkin dağılımı Tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 2: Suçluların Yaş Dağılımları

Suç İşlediklerindeki Yaş Durumları	Sayı	%
18 ve aşağı	8	40,0
19- 21 yaş arası	3	15,0
22-25 yaş arası	5	25,0
26-29 yaş arası	2	10,0
30-33 yaş arası	1	5,0
34-37 yaş arası	1	5,0
Toplam	20	100,0

Yukarıdaki tablo, araştırma kapsamında bulunan suçluların en çok 18 ve aşağı yaş grubunda yer aldıklarını (%40) göstermektedir. Diğer bir deyişle, bu bulgu, gasp suçunun en çok çocuklar tarafından işlendiğini gözler önüne sermektedir. Bunu oransal olarak ikinci sırada, 22–25 yaş grubunda olanların suçluluk oranı (%25) izlemektedir.

Tabloya genel olarak bakıldığında ise; gasp suçunu en çok çocuk ve genç yaş grubunda yer alanların işlediği ve yaşın ilerlemesiyle birlikte bu suç oranında bir düşme eğiliminin ortaya çıktığı gözlemlenmektedir.

Ancak yukarıda belirtilen oranlar, gaspçuların ilk suça başladıkları yaş durumundan çok, onların en son işledikleri yaş durumunu göstermektedir. Bu nedenle, gaspçuların çoğunluğunun çok daha küçük yaşlarda sapkın tutum sergiledikleri söylenebilir. Bundan ayrı olarak, çocukların gasp suçunu işleme oranı, yukarıda belirtilen oranlardan daha yüksek olma olasılığı da söz

konusudur. Çünkü bu araştırma, çocuk suçlularının tutulduğu çocuk ıslah evlerinde değil, yetişkin suçluların kaldıkları cezaevinde gerçekleşmiştir¹

6.2.2. Gasp Suçunu İşleyenlerin Okul ve Öğrenim Düzeylerine İlişkin Bulgular

Okul değişkenini, suç davranışının önemli bir belirleyeni olarak ele almak olanaklıdır. Gerek okulla ilintili olarak yaşanan sorunlar ve gerekse bireylerin düşük düzeydeki öğrenim düzeyleri, suç davranışının meydana gelmesinde etkili unsurlar olarak dikkat çekmektedir. Öğrenim veya eğitim olgusunun suçlulukta bu denli önemli olması, söz konusu faktörlerin bireylerin toplumsal değerlere paralel veya toplumsal normatif yapıyla örtüşen bir şekilde sosyalleşmelerinde oynadığı temel rol veya işlevden kaynaklanmaktadır.

Özetle öğrenim/egitim gerçekliği, bireylerin hem toplumsallaşmalarında etkili bir sosyalleştirme aracı, hem de bilme ve bilinç oluşumunu sağlayan önemli bir faktördür.

Tablo 3: Suçluların Öğrenim Düzeylerinin Dağılımı

Cezaevine Girmeden Önceki Geçinmeleri için Öğrenim Durumları	Sayı	%
İlkokul Mezunu	5	25,0
Ortaokul Mezunu	1	5,0
Üniversite/Yüksekokul Mezunu	1	5,0
Okulu Terk	13	65,0
Toplam	20	100,0

Yukarıdaki tablonun en önemli bulgusu, gasp suçunu işleyenlerin %65'inin, okulu terk etmiş bireylerden oluşmasıdır. Okulu terk edenlerin %25'i ilkokul, %25'i ortaokul ve %15'i de liseden terk etmişlerdir.

¹ 18 yaşından küçük olan suçlu çocuklar, çocuk ıslah evlerinde tutulmalıdır. Ancak, çocuk ıslah evlerinde suç veya ağır bir disiplin gerektiren fiilleri işleyenler, hükümlülük cezası altı aydan az olan, yargılamaları ve tutukluluk halleri devam eden çocuklar, yetişkin suçluların kaldıkları cezaevlerinde kalmaktadırlar. Bu araştırma çocuk ıslah evlerinde gerçekleştirilmemiş olmasına rağmen, yaş dağılımlarına ilişkin olarak ortaya çıkan bulgu dikkat çekicidir.

Okulu terk edenlerden bazıları, okulu terk etme nedenlerine ilişkin olarak; okul yönetimi ile yaşadıkları sorunlar ve aldıkları disiplin cezalarını göstermişlerdir. Bu durum, suç işlemiş olan bazı bireylerin daha okul dönemlerinde iken anti sosyal ve sapkın bir yönelim içine girdikleri şeklinde yorumlanabilir. Bu nedenle, okul döneminde yaşanan bazı sorunlar, gelecekteki suçluluğun önemli göstergeleri olarak ele alınabilir. Okulu terk edenlerin dışında, oransal yoğunluğun en çok ilkökul öğrenim kategorisinde gerçekleştiği görülmektedir.

Gelişmiş ülkelerde suç öğrenim ilişkisi, büyük ölçüde “okul” teması üzerinden analiz edilmektedir. Bu konudaki araştırmalar, okul faktörünün suçluluğun önemli bir göstergesi olduğunu ortaya koymaktadır. Bu bağlamda Cernkovich ve Giordano, suçlulukta okul faktörünün, arkadaş ve aile faktörü kadar etkili ve önemli olduğunu ileri sürmektedirler (Seydlitz & Jenkins; 1998: 75). Çünkü okul, bireysel davranışların disiplininde önemli bir kontrol aracı görevini görmektedir. Okuldan kaçan, okuldan atılan veya okulla ilişkisi kesilen bireyler, bu nedenle okula bağlı olarak gerçekleşen denetim mekanizmasının da dışında kalmış olmaktadır.

Yapılmış başka araştırmalar da, okulu terk eden öğrencilerin suçluluk oranının, normal olarak mezun olan öğrencilere kıyasla, daha yüksek düzeyde gerçekleştiğini saptamıştır (Shoemaker, 1990: 120). Bir anlamda bu konuda, okulu terk etme veya okuldan atılmanın, önemli bir suç göstergesi olduğunu belirten çok sayıda suç araştırmacısı (Siegel, 1989: 189; Farrington, 1997: 392; Walters, 1992: 157; Lotz & Lee, 1999: 200) vardır. Dönmezer de, suçluluk ile düşük öğrenim düzeyi arasındaki ilişkiyi belirttikten sonra, öğrenim görmenin veya okula gitmenin, dolaylı olarak suçta engelleyici bir işlevi yerine getirdiğini belirtmektedir. Ona göre okula düzenli gitmek, çocuğun sapkın ve suçlu çevre ile birlikte olma ihtimalini ortadan kaldırdığı gibi, bireyde bir kontrol duygusunun oluşumunda da etkili olmaktadır. Bu sebeptendir ki, suçlu çocuklar genelde okul kaçakları arasından çıkmaktadır (Dönmezer, 1994: 225-226). Görüşmecilerden biri olan M.B’in bu konuya ilişkin açıklamaları, okul ile suç ilişkisini ortaya koyma açısından önem taşımaktadır:

“Okuldan atılıncaya kadar bir sorunum yoktu. Kız arkadaşım ile konuştuğumu gören öğretmen, kız arkadaşıma vurmaya başlayınca, kendimi tutamadım ve öğretmenle kavga ettim. Bunun sonucunda okuldan atıldım. Okuldan atıldıktan sonra, okulun etrafında dolaşan kişilerle tanıştım. Daha sonra içki ve uyuşturucu kullanmaya başladım.”

Suçluların okul dönemlerinde, okulla ilintili olarak ne tür sorunlar yaşadıklarını tespit etme çerçevesinde sorulan bir soruya gaspçılarının, sadece %35'i herhangi bir sorunla karşılaşmadıklarını belirtmişlerdir. Geriye kalanların %25'i de öğretmenlerle yaşadıkları sert tartışmayı, aldıkları disiplin cezasını ve okuldan atılmayı belirtmişlerdir. Gasp suçlularının %40'ı ise, kendi istekleriyle okulu terk ettiklerini belirtmişlerdir. Ayrıca, araştırma grubunda yer alan suçlular içerisinde, okul dönemindeki başarı durumunun “iyi” düzeyde olduğunu belirtenlerin oranı, sadece %10 düzeyindedir. Başarı durumlarını “normal” olarak tanımlayanların oranı %65 iken, “kötü” olarak tanımlayanların oranı ise %25'tir.

6.2.3. Suçluların Ekonomik ve Mesleki Konumları

Suç ve suçlulukla ilintili olarak ele alınması gereken diğer önemli bir faktör de, hiç kuşkusuz ekonomik unsur ve ona ilişkin değişkenlerdir. Gelişmiş ülkelerdeki suçluluğa ilişkin araştırma literatürüne bakıldığında, sosyolog ve ekonomistlerin suç ve ekonomik değişkenler arasındaki ilişkiye odaklanan çok sayıda araştırma yaptıkları görülmektedir. Bu araştırmaların önemli bir kısmında; yoksulluk, eşitsizlik, işsizlik v.b. değişkenlerin suç oranlarının artmasında ve bireylerin suça yönelmelerinde etkili olduğu bulgusu saptanmıştır (Bkz. Tsushima, 1996: 497-502; Kennedy v.d., 1998: 7; Allen, 1996: 294-296). Burada ilk olarak aşağıdaki tabloda, bireylerin ekonomik yapısı ile ilintili olan meslek durumlarına ilişkin dağılıma yer verilmiştir:

Tablo 4: Gaspçılarının Meslek Durumlarının Dağılımları

Suçluların Meslek Durumları	Sayı	%
Özel Sektör İşçisi	3	15,0
Esnaf-Zanaatkar	1	5,0
Çiftçi	1	5,0
Gündelik-Yevmiyeci	10	50,0
İşsiz	5	25,0
Toplam	20	100,0

Gasp suçunu işleyenler içerisinde gelir düzeyi yüksek ve nitelikli bir meslek grubunda yer alanlardan hiçbir bireyin olmaması, bu suçun büyük ölçüde niteliksiz işlerde istihdam edilen veya işsiz olanlar tarafından

işlendiğinin bir göstergesidir. Tabloda dikkat çeken en önemli bulgulardan biri, gasp suçunu işleyenlerin yarısının gündelik yevmiyeci kategoride (inşaat işçisi, çay ocağı ve lokantada çalışma v.b) yoğunlaşmış olmalarıdır. Bunu ikinci sırada işsiz olanların suçluluk oranı izlemektedir.

Tablo 5: Alınan Ücretin Kendilerine Yetip Yetmediklerine İlişkin Görüşlerinin Dağılımı

Çalıştıkları İşten Aldıkları Ücreti Yeterli Görüp Görmedikleri	Sayı	%
Evet	12	60,00
Hayır	8	40,0
Toplam	20	100,0

Tablodan da görüleceği gibi, gaspçıların önemli bir oranı (% 60) aslında yaptıkları iş karşısında kazandıkları ücretin, kendi ekonomik ihtiyaçlarını karşıladıklarını belirtmişlerdir. Bu oran, gasp suçunu işleyenlerin tümünün, sadece ekonomik gereksinimlerden dolayı bu suçu işlemediklerini göstermektedir. Diğer bir deyişle, bu suçun işlenmesinde ekonomik ihtiyaçların karşılanmasının ötesinde başka faktörlerin de etkili olduğunu göstermektedir. Bu çerçevede gasp suçunun işlenmesinin nedenleri arasında; arkadaş grubunun etkisi, uyuşturucu ve alkol kullanma, hedonist bir yaşam biçimi gibi etkenlerden söz edilebilir. Buna ilişkin husus, suç işleme nedenleri bölümünde daha açık bir biçimde görülmektedir. Ayrıca, burada belirtilmesi gereken diğer bir husus da, suçlular her ne kadar kazandıklarının geçimlerine yettiğini belirtse de, daha iyi bir yaşam ve daha kolay yollardan ekonomik bir güç elde etme yönündeki istekleri de, bu suçun işlenmesinde etkili olmaktadır denilebilir. Sahip oldukları hedonist yaşam biçimi, onların daha fazla paraya gereksinim duymalarına yol açmaktadır. Kazançlarının kendilerine yetmediklerini belirten suçlulara ilişkin oran (%40) da, küçümsenmeyecek bir düzeydedir.

6.2.4. Suçluların Aile Yapıları

Suç araştırmacıları, kriminal davranışın oluşumunda, aile faktörlerinin incelenmesine büyük bir önem vermektedirler. Suç araştırmalarına bakıldığında, araştırmacıların ekserisinin suçluluk analizini önemli ölçüde aile olgusu üzerinden çözümledikleri görülmektedir. Bu nedenle çoğu suç kuramları,

*Gasp Suçunu İşleyenler Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma: Elazığ E Tipi Cezaevi
Örneği*

gençlerin suça eğilimli olmalarında, özellikle aile yapısının rolüne dikkat çekmektedirler. Bu çerçevede, aileye ilişkin problemlerin suç davranışlarının önemli bir kaynağı/belirleyeni olduğunu ileri sürmek mümkündür.

Aile ve suç ilişki üzerine odaklanan çoğu araştırmalar, suçla bağlantılı olarak aileye ilişkin çok sayıda değişkeni çözümlemektedir. Bu değişkenler içerisinde; ebeveynlerin çocuklarına karşı ilgisizlikleri, ebeveynlerin aile içindeki otorite yapıları, çocukların yetersiz sosyalleşmeleri, aile parçalanmaları, fiziksel şiddet, aile bireyleri veya ebeveynler arasındaki geçimsizlik, ailenin içinde bulunduğu olumsuz ekonomik koşullar/geçim güçlüğü çekme, aile bireylerinin suçluluk durumu, ebeveynlerin uyuşturucu ve alkol bağımlılığı gibi faktörler burada zikredilebilir.

Tablo 6: Ebeveynlerin Hayatta Olup Olmadıklarına İlişkin Dağılım

Ebeveynlerin Hayatta Olup Olmadıklarına İlişkin Durumlar	Sayı	%
Sadece babam ölmüş	3	15,0
Sadece annem ölmüş	1	5,0
Hem annem hem de babam ölmüş	1	5,0
Her ikisi de şu an sağ	15	75,0
Toplam	20	100,0

Tablodaki dağılım, suçluların toplam olarak %25'inin (5 kişi) ebeveynlerinden birinin hayatta olmadıklarını göstermektedir. Ebeveynlerinden birinin olmaması, çocuğun sosyalleşmesi ve sosyal kontrolü açısından bazı zaafılar ortaya çıkarabilmektedir. Ebeveynlerden birinin öldüğü, boşandığı veya ayrı yaşadığı aile tipi genelde, parçalanmış aile olarak nitelendirilmektedir. Yukarıdaki oran, sadece ebeveynlerden birinin olmama durumunu göstermektedir. Yine de, buna ilişkin olarak gerçekleşen oran azımsanmayacak düzeydedir.

İki arkadaşıyla birlikte bir gasp eylemine karıştığı için 8 yıl 4 ay ağır hapis cezasına çarptırılan T. D.'nin, görüşme esnasında aile yapısına ilişkin olarak aktardığı bilgiler, suçlu bir birey olmasının nedenlerinin anlaşılmasına önemli katkıda bulunmaktadır denilebilir:

“Annem ve babam ben dokuz yaşında iken boşandılar. Annem çalışmak istiyordu. Babam ise buna karşı çıkıyordu. Bu nedenle evde sürekli tartışma yaşanıyordu. Bu sebeple kavga, dayak, tartışma olayı vardı. Annem, evden ayrıldı ve sonradan da boşandılar. Bir de maddi durumumuz iyi değildi. 1–2 yıl babamın yanında kaldım. Daha sonra bir süre anneannemin yanında kaldım. Daha sonra anneannem beni, annemin yanına gönderdi. Annem başka biriyle evlenmişti. Üvey babam hoşuma gitmiyordu. Tatsızlıklar çıkıyordu. Evde duramıyordum. Evden kaçıyordum. Tekrar babamın yanına döndüm. İş bulup çalışmaya başladım. Sonradan arkadaşlar edindim. Tiner, baley çekmeye başladım. Hırsızlık yapmaya başladım. Daha büyük insanlarla tanıştım ve sonunda gasp suçunu işledim”.

1986 Hilvan doğumlu olan ve işlediği gasp suçundan dolayı aynı şekilde 8 yıl 4 ay ağır cezaya çarptırılan M. P ise, daha 2–3 yaşında iken, anne ve babasının ayrılmış olduklarını ifade etmektedir. Babasının yakınları, annesinin kendi iki çocuğunu öldürmekle (birine süt vermeyerek, diğerini de döverek) suçladıklarını, annesinin yakınlarının olmadığı bu nedenle babaannesinin yanında kaldığını dile getirmiştir. M.P., hırsızlık suçlarını işlemeye daha 13 yaşında iken başladığını dile getirmektedir. Birlikte olduğu arkadaşlarının paraları olmasına karşın, kendisinin parası olmadığını, kimsenin kendisine harçlık vermediğini ve bu nedenle sahip olmak istediği şeyleri satın alamadığını söyleyerek, ilk olarak babaannesinin parasını çalarak hırsızlığa başladığını belirtmektedir. Bu hırsızlık olayının ardından dükkânlardan sigara, yiyecek ve giyecek çaldığını, daha sonraları ise çok sayıda, kavga, yaralama gibi şiddet eylemlerini gerçekleştirdiğini ve bu nedenle birden çok suçtan sabıkalı olduğunu itiraf etmiştir. Bir kez, bir çocuğu tam öldürmeye teşebbüsten yakalanmış, ancak yaşı küçük olduğu için serbest bırakıldığını belirtmiştir. İşlediği başka suçlardan 6–7 kez gözaltına alındığını, 2 kez de cezaevine düştüğünü dile getirmiştir. Daha önceden sürekli dayak yediğini, bu nedenle de artık kendisinin de hep başkalarını dövmeye çalıştığını söylemiştir. Ayrıca görüşmede *“Cezaevi bana evden daha iyi. Sadece ufak bir suçtan bu kadar yatmam zoruma gidiyor”* açıklamasını yapmıştır. Bu açıklama, aileye ilişkin yaşanan sorunların, bireyde cezaevi olgusunu nasıl meşrulaştırdığının çarpıcı bir örneğini oluşturmaktadır.

Aynı şekilde, aile geçimsizliğinin kurbanlarından biri olduğunu ima eden M.A. da, baba ve annesi ayrıldıkları için okula gidemediğini belirterek;

babasının alkolik olması, aile içinde yaşanan tartışmalar ve yoksulluk gibi olumsuz koşulların, henüz 12 yaşında iken kendisini sapkın arkadaşlarla birlikte olmaya zorladığını ifade etmiştir.

Aile parçalanması faktöründen ayrı olarak, aile bireylerinin suçluluk durumları da çocukların suçlu olmalarında veya suçlu bir kişilik kazanmalarında etkili olmaktadır. Özellikle aile içinde eşler arasında yaşanan tartışmalar ve gerçekleşen fiziksel şiddet, evden ayrılma ve boşanmalar, çocukların gelişimi üzerinde son derece olumsuz etkiler yaratmaktadır.

Tablo 7: Ailelerinin Kendilerine Kötü Davranış Kazandırıp Kazandırmadıklarına İlişkin Görüşlerinin Dağılımları

Ailelerinin Kötü Davranışlar Kazandırıp Kazandırmadığı	Sayı	%
Evet	6	30,0
Hayır	14	70,0
Toplam	20	100,0

Gasp suçunu işleyenlere, “Çocukluk ve gençlik yıllarımızda, ailenizin size kötü alışkanlıklar kazandırmış olduğu düşüncesine katılıyor musunuz?” şeklindeki bir soruya suçluların %30’u, “evet” diye cevaplamışlardır. Bu oran, ailelerin kötü yaşam biçimlerinin, bireylerin suç işlemelerindeki etkisinin küçümsenmeyecek düzeyde olduğunu göstermektedir. Bu soruyla ilintili olarak babalarının uyuşturucu, alkol kullanma ve kumar oynama gibi kötü davranışlara sahip olup olmadıklarını saptamak için sorulan bir soruda ise, suçlular içerisinde bu alışkanlıkların hiç birinin olmadığını belirtenlerin oranı %65’tir. Geriye kalanların %35’i ise, bu alışkanlıklardan (uyuşturucu, alkol ve kumar) birinin, ikisinin veya her üçünün de olduğunu belirtmiştir.

Kötü alışkanlıklar içerisinde aile bireylerinin; alkol ve uyuşturucu kullanmaları, kumar oynamaları, fiziksel şiddet ve taciz gibi davranışlarda bulunmaları belirtilebilir. Tarsus doğumlu olan S. S.’nin yaşadığı sorunlar, çoğu gaspçının aile sorunları ile benzeşmektedir. S.S., babasının alkolik olduğunu, eve içkili geldiğini, bağırıp çağırdığını, şiddet uyguladığını, annesini dövdüğünü ve bu nedenle annesinin kardeşleri ile beraber evden ayrılıp, Adana iline yerleştiklerini ifade etmiştir. Maddi imkânsızlık nedeniyle burada, küçük yaşta olmasına rağmen araba tamirciliği, simit satma gibi işlerde çalışmaya başladığını belirtmiştir. Bir kavgadan dolayı işten çıkarıldığını ve atari

salonlarına takılmaya başladığını, 12 yaşında iken burada tanıştığı çocuklarla, ufak tefek hırsızlıklar yapmaya başladığını ve sonradan işi büyüterek; ev hırsızlığına, kapkaç ve gaspa başladığını söylemektedir. 13 yaşında iken hırsızlıktan cezaevine girdiğini ve çok sayıda sabıkasının olduğunu belirtmiştir. Çeşitli suçlardan en az 20–30 kez gözaltına alındığını ve 10 kez mahkemeye çıkartılarak serbest bırakıldığını ve 500’den fazla hırsızlık olayına karıştığını, görüşme esnasında açıklamıştır. Aile ve suç ilişkisi çerçevesinde ele alınan diğer bir faktör de, ebeveynlerin veya diğer aile bireylerinin suçluluk durumudur.

Tablo 8: Ailede Başka Suç İşleyenlerin Olup Olmadığının Dağılımı

Ailede Başka Suç İşleyen Olup Olmadığı	Sayı	%
Hayır, benden başka suç işleyen yok	15	75,0
Evet, benden başka suç işleyen var	5	25,0
Toplam	20	100,0

Yukarıdaki tablodan da görüleceği gibi, gaspçuların %25’inin, ailede kendilerinden ayrı olarak, başka suç işleyenlerin de (en çok ağabey ve babalarının) olduğunu belirtmeleri, bu açıdan büyük bir önem taşımaktadır.

Aile ve suç ilişkisi bağlamında ele alınması gereken diğer bir husus da suçluların çocukluklarını nerede veya kimlerin yanında geçirdiklerinin tespit edilmesidir. Bu çerçevede yöneltilen bir soruya, suçluların sadece %65’i, “ailele birlikte” şeklinde cevap vermişlerdir. Suçluların %35’i ise; “sokaklarda”, ya da bir akrabasıyla kaldıklarını belirtmiştir. Bu durum, çocukların, ebeveynlerinin yanında yetişmemelerinin, suçluluklarında etkili olduğunu göstermektedir. Bundan ayrı olarak, babalarının onlara yönelik fiziksel şiddet kullanıp kullanmadıklarını belirlemek için bu yönde sorulan bir soruya verdikleri cevapların oranına bakıldığında ise, babalarının kendilerini “çok” ya da “az” dövdüğünü belirtenlerin oranının, %50’yi bulduğu tespit edilmiştir. Suçluların, aileleri ile olan ilişkilerinin sorunlu olup olmadığının belirlenmesinde kullanılacak diğer bir ölçüt de, onların eve düzenli olarak gidip gitmediklerinin saptanmasıdır.

Tablo 9: Gaspçuların Eve Gitme Sıklığına İlişkin Oranların Dağılımı

Eve Gitme Sıklığı	Sayı	%
Çoğunlukla eve gitmezdik	5	25,0
Bazen eve gitmediğimiz olurdu	8	40,0
Eve düzenli giderdim	7	35,0
Toplam	20	100,0

Eve düzenli olarak gittiklerini belirtenlerin oranı, %35 düzeyindedir. Bu tablodan da görüldüğü gibi, aynı şekilde suçluların %65'inin eve düzenli olarak gitmedikleri anlaşılmaktadır. Gasp suçunu işleyenler ile olan görüşmede, onların büyük bir kısmı zaman zaman evden kaçtıklarını (başka illere bile gittiklerini), eve uğramadıklarını belirtmişlerdir. Eve uğramadıkları dönemlerde, ya sokaklarda veya bekâr evlerinde kaldıklarını ifade etmişlerdir. Suçluların eve düzenli gitme sıklıklarıyla, aile ortamları arasında bir ilişkinin olabileceği düşünülerek, bu yönde de sorular sorulmuştur.

Tablo 10: Gaspçuların Aile Ortamlarını Değerlendirmeye İlişkin Oranlarının Dağılımı

Aile Ortamlarını Değerlendirme Bicimleri	Sayı	%
Aile ortamım iyiydi	13	65,0
Aile ortamım iyi değildi	7	35,0
Toplam	20	100,0

“Aile ortamlarını nasıl değerlendirdikleri” yönündeki soruyu gaspçuların %65'i, olumlu olarak cevaplarırken, %35'i de yaşadıkları aile ortamını kötü olarak karakterize etmiştir. Bireylerin yaşadıkları aile ortamlarından hoşnut olmamalarının, ailede suç davranışını tetikleyebilecek bazı sorunların varlığına işaret etmektedir.

6.2.5. Gasp Suçunu İşleyenlerin Akran/Arkadaş Grubuna İlişkin Durumları

Bireylerin suç işlemelerinde, arkadaş veya akran grubunun etkisinin, önemli bir suçluluk göstergesi olduğu noktasında, genel bir uzlaşımın olduğunu

söylemek mümkündür. Bu ekseninde, günümüzde gerçekleştirilen araştırmalardan hareketle, “suçlu akranlarla olan ilişkinin suçluluğun en iyi göstergesi olduğu” iddia edilmektedir (Seydlitz & Jenkins; 1998: 64).

Tablo 11: Gaspçılarının Birlikte Oldukları Akran Grubunun Suçluluk Durumlarının Dağılımı

Birlikte Oldukları Arkadaş Grubunun Suçluluk Durumu	Sayı	%
Evet	16	80,0
Hayır	4	20,0
Toplam	20	100,0

Bireylerin birlikte veya temas halinde oldukları arkadaş grubunun, önemli bir sosyalleştirme veya benlik oluşturma unsuru olduğu bir gerçektir. Dahası, bazı durumlarda bu etki, aileden daha baskın çıkabilmektedir. Bu bağlamda yukarıdaki tablo, arkadaş grubunun niteliğinin, bireylerin suçlu olmalarındaki etkisini göstermesi açısından, oldukça önemli bulgular ortaya koymaktadır. Söz konusu tabloda, gasp suçunu işleyenlerin, kendi arkadaş gruplarına ilişkin olarak belirttikleri oran, oldukça dikkat çekicidir. Bir anlamda, gaspçıların %80’i aynı şekilde birlikte oldukları arkadaşlarının da suçlu oldukları veya suç işlediklerini dile getirmişlerdir. Suçlular, arkadaşlarının en çok hırsızlık, gasp, cinayet, uyuşturucu kullanma ve yaralama gibi suç türlerini işlediklerini belirtmişlerdir.

Suçluların büyük bir kısmı, suç işleyen veya sapkın davranışlar sergileyen bireylerle tanıştıktan veya onlarla birlikte olmaya başladıktan sonra, suç işlemeye başladıklarını ifade etmişlerdir. Bu nedenle suçluların çoğu, suç işleme nedenleri arasında özellikle birlikte oldukları arkadaş veya akran grubunu göstermektedirler. Arkadaşı ile birlikte bir gasp eylemi gerçekleştiren ve bu nedenle 11 yıl ceza alan 17 yaşındaki K.A; “arkadaşlarıma, ailemden daha bağlıydım” şeklinde dile getirdiği husus, bireylerin sokakları mesken edindikten sonra, ailenin yerini, akran grubunun aldığı önemli bir göstergesi olmaktadır.

K.A, arkadaşları sayesinde; baley, alkol ve esrara başladığını, eğlendiklerini ve kızlara takıldıklarını belirtmektedir. U. P’ye göre de, “bir insan aile ve arkadaş çevresi yüzünden suçlu olur”. Bazı suçlular da arkadaş varlığının yanı sıra, kendilerinde de böyle bir suçluluk eğiliminin var olduğuna işaret etmişlerdir.

Arkadaş grubunun, bireylerin suça eğilimli hale gelmelerindeki etkisini gösteren diğer bulgu da aşağıdaki tabloda görülmektedir.

Tablo 12: Gaspçuların Kötü Davranış Kazanmalarında Arkadaş Gruplarının Etkisine İlişkin Görüşlerinin Dağılımı

Arkadaşların Kötü Davranışlar Kazandırıp Kazandırmadığı	Sayı	%
Hayır	6	30,0
Evet	14	70,0
Toplam	20	100,0

Gasp suçundan tutuklu bulunan suçlulara, “Çocukluk ve gençlik yıllarınızda arkadaşınızın size kötü alışkanlıklar kazandırmış olduğu düşüncesine katılıyor musunuz?” şeklindeki soruya, suçluların %70’ı “Evet” diye cevap vermiştir. Bu oran büyük ölçüde, Tablo 10’daki bulgularla örtüşmektedir. Aynı şekilde, suçluların arkadaş çevrelerini değerlendirmeye ilişkin oranlar da, arkadaş grubunun, suçluluk üzerindeki etkisini göstermesi açısından önem taşımaktadır.

Tablo 13: Gaspçuların Arkadaş Gruplarını Değerlendirme Biçimlerinin Dağılımı

Arkadaş Çevrelerini Değerlendirme Biçimleri	Sayı	%
Arkadaş çevrem çok iyiydi	7	35,0
Arkadaş çevrem iyi değildi	13	65,0
Toplam	20	100,0

Gaspçuların %65’i, genelde birlikte oldukları ve ortak bir hayat tarzını paylaştıkları arkadaşlarına ilişkin olumsuz görüş belirtmiştir. Bunun nedeni, arkadaş gruplarının kendilerinin suçlu olmalarında etkilerinin olduğu yönündeki değerlendirmeleridir denilebilir. Arkadaş grubu ile suçluluk arasındaki ilişkiye ilişkin diğer bir husus da, gaspçuların söz konusu suçları tek başlarına işlemedikleri yönünde saptanan bulgudur. Suçlulara, “işlediğiniz suçta kimin desteğini gördünüz?” şeklinde bir soru sorulmuştur. Bu soruya, “arkadaş çevrem desteğini gördüm” diye cevap verenlerin oranı, %65 düzeyindedir. Bu oran, gasp suçunun bir grup aktivitesi olarak işlendiğinin göstermektedir.

6.2.6. Suçluların Uyuşturucu ve Alkol Kullanma Durumları

Uyuşturucu kullanma ile suçluluk arasında güçlü bir ilişkiyi destekleyen ampirik kanıtlar vardır (Bkz. Leukefeld v.d, 1998: 98). Uyuşturucu kullanma ile suç işleme arasındaki ilişki çerçevesinde, üç yaklaşım olduğu dikkat çekmektedir. Birinci yaklaşım; uyuşturucu kullanmanın suça neden olduğunu belirten yaklaşımdır. İkincisi, suç işlemenin, bireyi uyuşturucu kullanmaya yönelttiğini ileri süren yaklaşımdır ve üçüncü yaklaşım ise, suç ve uyuşturucu ilişkisini, başka faktörlerle birlikte ele alınmasını öneren yaklaşımdır (Seddon, 2000: 96).

Tablo 14: Gaspçuların Uyuşturucu Kullanma Sıklıklarının Dağılımı

Cezaevine Girmeden Önce Uyuşturucu Kullanma Durumları		Sayı	%
	Hiç kullanmazdım	10	50,0
	Bazen kullanırdım	5	25,0
	Sık sık kullanırdım	5	25,0
	Toplam	20	100,0

Yukarıdaki tabloya bakıldığında, uyuşturucu kullandıklarını belirtenler ile kullanmadıkları yönünde bilgi verenlerin oranı, birbirine yakın gerçekleşmiştir (%25). Ancak, uyuşturucu kullandıklarını belirten gaspçuların oranı küçümsenmeyecek düzeydedir. Gasp suçundan tutuklu bulunan suçluların, uyuşturucu kullanma sıklığının tespit edilmesinin yanı sıra, gündelik yaşamlarında, alkol kullanma sıklıklarının saptanması da önem arz etmektedir.

Tablo 15: Gaspçuların Alkol Kullanma Sıklıklarının Dağılımı

Cezaevine Girmeden Önce Alkol Kullanma Durumları		Sayı	%
	Hiç kullanmazdım	4	20,0
	Bazen kullanırdım	9	45,0
	Sık sık kullanırdım	7	35,0
	Toplam	20	100,0

Gaspçılarının, toplam olarak, %80'i alkol kullandıklarını belirtmişlerdir. Bu oranın %35'i "sık sık", %45'i de "bazen" şeklindedir. Suçluların, özellikle suç işleme esnasında veya öncesinde alkol ve uyuşturucu kullanma durumu, onların suçluluğunda daha etkili bir rol oynamaktadır denilebilir.

Tablo 16: Gaspçılarının Suç İşledikleri Anda Uyuşturucu ve Alkol Alıp Almadıklarının Dağılımı

Suç İşlediklerinde Alkol ve Uyuşturucu Alıp Almadıkları	Sayı	%
Sadece alkol almıştım	7	35,0
Sadece uyuşturucu almıştım	5	25,0
Hem alkol hem de uyuşturucu almıştım	3	15,0
Hiçbirini almamıştım	5	25,0
Toplam	20	100,0

Tablo 16'da görüldüğü gibi, gaspçılarının, toplam olarak, %75'i suç işleme anında, alkol veya uyuşturucu veya her ikisini birden aldıklarını belirtmişlerdir. Bazı araştırmalar, suçluların yaygın bir biçimde uyuşturucu kullandıklarını ortaya koymalarına rağmen, uyuşturucu kullanma ile suç işleme arasındaki nedensel ilişki belirsizliğini korumaktadır. Bu belirsizlik veya tartışma, çoğu uyuşturucu kullanıcıların, uyuşturucuya başlamadan önce de suç işlemelerinden kaynaklanmaktadır (Siegel, 1989: 372). Burada dikkat edilmesi gereken husus, iki olgunun aynı anda gözlemlenmesinin, kaçınılmaz bir biçimde birbirlerinin nedeni olarak her zaman alınamayacağıdır. Ancak, yakalanan suçluların önemli bir oranının, gündelik yaşamlarında veya suç işleme esnasında uyuşturucu ve alkol aldıkları da bir gerçektir. Bu husus, ilişkinin her ne kadar nedensel bir ilişki olduğunu tartışmalı kılarsa da, uyuşturucu ve alkol almanın, suç işlemeyi kolaylaştıran veya tetikleyen unsurlar olduğu inkâr edilemez. Diğer bir deyişle, suç ve uyuşturucu/alkol birbirini besleyen unsurlardır. Esrar kullanmak, hırsızlık ve gasp gibi suçlardan daha önceden sabıkası olan ve sonradan işlediği gasp ve hırsızlık suçlarından dolayı 27 yıl ceza alan A. K., "seni suçlu arkadaş çevresinde tutan şey nedir?" sorusunu "*esrar alışkanlığı, gezmek, eğlenmek, içki içmek ve zevk duymak*" şeklinde cevaplamıştır. A.K., hayatta en çok esrar kullanmaktan zevk aldığını özellikle belirtmektedir. Çoğu gaspçı, suçlu bir yaşam sürdürmelerinde, uyuşturucu ve alkol bağımlılığının etkisinden söz etmiştir.

6.2.7. Gaspçıların Suç İşleme Nedenleri

Bireyi suçlu kılan faktörün/faktörlerin veya sürecin ne olduğu hususu, suç araştırmalarında, cevabı en çok merak edilen konuların başında gelmektedir. Bu sebeple, suç kuramları önemli ölçüde, suç nedenlerini formülleştirme çabası olarak ortaya çıkmıştır denilebilir. Sutherland'ın da belirttiği (Binder & Geis, 1983: 47) gibi, suç hakkında bilinmesi gereken en önemli gerçekliğin başında, suçu üreten mekanizmanın ne olduğunun bilinmesidir

Tablo 17: Gaspçıların Suçu İşleme Nedenlerinin Dağılımı

Suç İşleme Nedenleri	Sayı	%
Parasal nedenler	13	65,0
Arkadaşlara özentisi	2	10,0
Alkolün Etkisi	2	10,0
Cezalandırma gerekçesi	3	15,0
Toplam	20	100,0

Yukarıdaki tablo, bu suçun en çok ekonomik nedenlerle işlendiğini ortaya koymaktadır. Bu bulgu, gasp suçunun işlenmesinin temel nedenini ekonomik kazanç oluşturduğunu göstermektedir. Gasp suçunu işleme nedeni olarak, "alkolün etkisini" ileri sürenlerin, alkolü aslında daha önceden planladıkları gasp eylemini gerçekleştirmek için kullandıkları tespit edilmiştir. Öte yandan, suç nedeni olarak "cezalandırma gerekçesini" belirten suçlular da, aralarında husumet bulunan kişilerin paralarını alarak onları cezalandırmak isteyenlerdir. Özetle, gasp suçunun temel nedeninin, parasal veya ekonomik nedenlerin oluşturduğu söylenebilir. Yapılmış diğer araştırmalar da, bu yönde bulgular ortaya koymuştur (Bkz. Gottfredson & Hirschi, 1990: 29; Vito & Holmes, 1994: 261)

Görüşmelerde suçlulara, "Suçu cazip kılan şeyin ne olduğu" şeklinde bir soru yöneltilmiştir. Adana doğumlu olan T.D., bu soruyu "insan bir alıştı mı, artık bu işe zevk gözüyle bakıyor" şeklinde cevaplamıştır. Ona göre, "para, namus ve şöhret", suçlu yaşamı cazip kılan unsurlardır. Ayrıca ona göre, "gayri meşru yaşam, suçta sınır tanımaz." İ. D. de suçlu yaşam biçiminin çekiciliğini, "içki, uyuşturucu, para, kadın, serbest olma ve her istediğini yapmak" olarak belirtmektedir. B T.'ye göre ise, suçu cazip kılan şey, "eğlence ve paradır". Maddi durumunun iyi olduğunu belirten F.G. ise, suçlu yaşamını sadece "gayri

meşru yaşama duyduğu özenti” ile açıklamaktadır. Ona göre insanlar; zevk eksenli bir hayata duydukları isteği gerçekleştirmek için, suç işler. A. T., de suçluluğu, “alkol ve bira alırsın, kafan iyi olur, kendini dev gibi görürsün ve suç işlersin” ifadeleri ile dile getirmiştir. F. A. da bu illegalite durumunu, “başka birinin parasında, namusun da gözün olursa, suç işlersin” şeklinde ifade etmiştir. 8 yıl 3 ay ceza alan M. B.’ye göre de, insanı kriminal hayata özendiren faktörlerin başında; para ve güçlü olma isteği yatmaktadır. Aynı şekilde çeşitli suçlardan sabıkalı olan M.Ö. de, gayri meşru yaşamla olan ilişkisini, “arkadaş çevresi, boş gezme, heves, merak, alkol ve uyuşturucu” gibi faktörlerle açıklamaktadır. Suçluların, suçu cazip hale getiren unsurlar olarak belirttikleri faktörlere genel olarak bakıldığında en çok; para, şan, şöhret ve özenti gibi unsurların dile getirildiği dikkat çekmektedir.

Kendisinden korkulması, özenti ve isim yapmak gibi duygusal tatmin arayışları, bireylerin suçluluk eğilimlerinin anlaşılmasında, dikkat çeken unsurlar olarak gözükmektedir. Bu çerçevede çoğu gaspçı, suça yönelmeye ilk başladıklarında, bu özenti duygusunu yoğun olarak hissettiklerini belirtmişlerdir.

“Suçlu bir birey olmanızı nasıl veya hangi faktörlerle açıklarsınız?” şeklinde sorulan bir soruya, tüm gaspçıların soruya verdikleri yanıtlar şu şekildedir: Paranın çekiciliği, alkol, uyuşturucu kullanma, kötü çevre, yoksulluk, işsizlik, arkadaş ortamı, eğlenmek, ebeveynlerin boşanması gibi ailesel sorunlar, sokak ortamı, kız arkadaşının kendilerini terk etmesi, okulu terk etme veya okuldan atılma, arkadaşlara özenti, boş gezme, eğitim yetersizliği, sahipsizlik ve kolay yoldan para kazanma.

Ayrıca suçluların, enformel toplumsal denetim düzeylerine ilişkin durumlarını belirlemek için de “Suç işlerken, toplum veya aile tarafından dışlanmanız sizi korkutmuyor mu?” veya “Toplumun dışlaması/etiketlemesi, sizde caydırıcı bir etki yaratmıyor mu?” şeklinde bir soru yöneltilmiştir. Suçlulardan F. G., “Her şeyi boş vermişim. Çekinmiyordum” şeklinde soruyu yanıtlarken, T. D.de, “ Kendi çevremizde bu işleri yaptığımız için, utanma, korku gibi şeyleri hissetmiyoruz” şeklinde cevaplamıştır. İnternette chat yaparak tanıştıkları bireyleri gasp eden B. T. ise, “İşlediğimiz suçun ortaya çıkmayacağını tahmin ediyordum ve bu nedenle birilerinden çekinmiyorduk” demiştir. Araştırdığımız grubun “Topluma boş verme” anlayışları, “Suçun ortaya çıkmayacağı” yönündeki beklentileri ve “Suçlu akran grubunun varlığı” gibi umursamaz ya da meşrulaştırıcı söylemleri, onların toplumsal denetim mekanizmasından kaçtıklarının önemli işaretlerinden bazılarını oluşturmaktadır.

Bu suçun gerçekleştirilme biçimine bakıldığında ise; gasp suçunun en çok bıçak v.b. kesici alet ile ateşli silahlarla işlendiği görülmektedir. Bu konuya ilişkin bulgulara bakıldığında; suç esnasında kesici alet (%55) ile ateşli silah kullanımı (%40), toplam olarak %95 düzeyindedir. Gaspçıların ateşli silah veya kesici alet kullanmalarının nedeni, suç mağdurunu etkisiz kılarak veya korkutarak, istediklerini gerçekleştirmektir. Bu sebeple, bu suçun işlenmesi esnasında, mağdurlar bazen yaralanma veya ölme riski ile karşı karşıya gelebilmektedirler. Gasp suçunun önemli bir özelliği de, büyük ölçüde bir sokak suçu olmasıdır. Suçun işlendiği yere ilişkin olarak elde edilen verilerin tablosu aşağıdadır.

Tablo 18: Gaspçıların Suçu İşledikleri Yere Göre Dağılımı

Suçu Nerede İşledikleri	Sayı	%
Sokakta	13	65,0
Evde	2	10,0
İnşaat, mezarlık ve dağ gibi yerleşim yerlerinden uzak yerlerde	2	10,0
Hem işyeri hem de sokakta	3	15,0
Toplam	20	100,0

Yukarıdaki tablodan da görüldüğü gibi, gasp suçu en çok sokakta işlenen bir suç özelliğini taşımaktadır. Bunu ikinci sırada, insanlardan uzak ve kimsenin müdahale edemeyeceği yerler izlemektedir. Bir anlamda gasp suçunun, hırsızlık suçlarının aksine, ev ve işyerinde işlenme oranı oldukça düşüktür.

6.2.8. Suçluların İşledikleri Suçlara İlişkin Bazı Görüşleri

Gasp suçunu işleyenlerin işledikleri suça ilişkin değerlendirmeleri, suçluluk eğilimlerinin saptanmasında önem arz etmektedir. Çünkü suç eylemine bakış açıları, yakalanmaya ilişkin tahminleri, pişmanlık duyup duymamaları ve suçun işlenebilirliği açısından, ortamın uygun olup olmadığını değerlendirmeleri, bireylerin suça yönelip yönelmemelerinde, etkili olan

Gasp Suçunu İşleyenler Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma: Elazığ E Tipi Cezaevi Örneği

faktörlerin başında gelmektedir. Bu nedenle, bireylerin suç işlemelerinde yoksulluk, işsizlik, kültürel unsurlar, ailesel problemler, uyuşturucu bağımlılığı ve düşük düzeydeki öz kontrol gibi unsurlarının etkili olmasının yanı sıra, durumsal ve suça ilişkin bazı etkenlerin de suçta etkili olduğu bir gerçektir. Bu çerçevede, gasp suçunun işlenilmesinde, fırsat faktörü önemlidir. Bir anlamda, soygun ve gasp suçlarının meydana gelmesinde, durumsal ve fırsatsal değişkenler önemli bir yer tutmaktadır. Bu etkenlerin içerisinde suçlunun, özellikle suç eyleminden sonra yakalanıp yakalanmayacağına ilişkin tahmini veya öngörüsü son derece büyük bir önem taşımaktadır. Suçlunun yakalanmayacağı yönündeki beklentisi ve öngörüsü, suç işleme olasılığını arttırmaktadır.

Tablo 19: Gaspçıların Yakalanmaya İlişkin Tahminlerinin Dağılımı

Suç İşledikten Sonra Yakalanmaya İlişkin Tahminleri	Sayı	%
Yakalanacağımı tahmin ediyordum	3	15,0
Yakalanacağımı tahmin etmiyordum	17	85,0
Toplam	20	100,0

Gaspçılarının, suçu işledikten sonra yakalanmayacakları yönündeki tahmine ilişkin oran, oldukça dikkat çekicidir. Bu suçu işleyenlerin %85'i, suç işlemeyen önce yakalanacaklarını tahmin etmediklerini belirtmişlerdir. Ağır bir cezai yaptırım gerektiren (uzun bir süre hapis cezasına çarptırılma gibi) gasp-soygun suçlarının işlenilmesinde, suçluların suç sonrasında yakalanmayacakları yönündeki tahminlerinin/beklentilerinin, önemli düzeyde etkili olduğu ileri sürülebilir.

Daha önceden de birkaç kez gözaltına alınan A. T.'nin görüşmemizde, "cezaevine düşeceğim aklıma gelmezdi", M. B.'nin de, "yakalanacağımı bilseydim, hiç gasp suçunu işlemezdim. Hırsızlık, ufak tefek suçlar işlerdim" şeklindeki anlatımları, yakalanmama yönündeki beklentilerini ortaya koymaktadır. K. A.'nın, "2-3 ay yatıp çıkardık diye düşünürdük. Bizi cezaevi korkutmuyordu. Çünkü arkadaşlarımız da girip çıkıyordu. Cezaevi bize normal geliyordu. Onların görüşmelerine de geliyorduk" şeklindeki ifadesi ise, K.A.'nın verilecek cezaya ilişkin beklentisini ortaya koymasının yanı sıra, cezaevinin onlar tarafından sıradanlaştırılmasının veya meşrulaştırılmasının güzel bir örneğini oluşturmaktadır.

1985 Adana doğumlu ve çok sayıda sabıkası olan T. D.'nin bu konuya ilişkin anlattıkları ise daha ilginçtir: "Yakalanacağımızı tahmin etsek bile, bizi koruyan bazı polisler vardı. Onlar sayesinde bırakılacağımızı düşünüyorduk. Büyüklerimiz, polisleri ayarlamak için devreye giriyorlardı. Bu şekilde çok salıverildik" demektedir. T.D.'nin anlattıkları, suçla mücadelede polis teşkilatının bireysel bazda bazı zaafı bünyesinde barındırdığını göstermektedir.

Bundan ayrı olarak gaspçılara, suç için öngörülen cezaların artırılmasının, suçta caydırıcı bir etkisinin olup olmayacağı yönünde sorulan bir soruyu, suçluların %65'i "evet" diye cevaplarırken, %35'i de "hayır" şeklinde cevaplamışlardır. Bu oranlar, suçun engellenmesinde sadece cezaların artırılmasının tek başına yeterli olmadığını - önemli düzeyde caydırıcılığına rağmen - bir kanıtı gibi durmaktadır.

Tablo 20: Gaspçılarının Suçu Planlayıp Planlamadıklarına İlişkin Görüşleri

Suç Nasıl İşledikleri	Sayı	%
Planlamıştım	9	45,0
Tahrik edildim	1	5,0
Planlamamıştım	9	45,0
Kazayla oldu	1	5,0
Toplam	20	100,0

Gasp suçunun, planlı olarak işlenip işlenmediğine ilişkin oranların yer aldığı yukarıdaki tabloda ise, kategoriler arasında, keskin bir ayırım gözükmemektedir. Söz konusu tablo, gasp suçunun kimi zaman planlanarak işlenen bir suç özelliği taşıdığı, kimi zaman da planlanmaksızın da işlenebildiğini ortaya koymaktadır.

Fenney ve Weir, erişkin (adult) yaş grubunda olan gaspçılarının %60'ının ve çocuk gaspçılarının %75'inin, işledikleri gasp suçunu planladıklarını saptamışlardır. Aynı şekilde diğer araştırmacıların da buna yakın bulguları elde ettikleri görülmektedir (Vito & Holmes, 1994: 261; Conklin, 1989: 40). Bu oranlar, diğer ülkelerde gasp suçunun çoğunlukla planlı olarak işlendiğini göstermektedir.

Bu konuda öne çıkan önemli bir faktör de, ortamın suçu işlemeye uygun bir nitelikte olup olmamasıdır. Suçlular, buna göre bir eylem planı oluşturmaktadırlar.

Tablo 21: Suçun İşlenmesinde Uygun Bir Ortamın Olup Olmadığına İlişkin Görüşlerin Dağılımları

Suçun İşlenmesinde Uygun Bir Ortamın Olup Olmadığı		Sayı	%
	Evet	13	65,0
	Hayır	7	35,0
	Toplam	20	100,0

Tablo 21’de, araştırma grubunda yer alan gaspçılarının, %65’i suç işlemek için uygun bir ortamın olduğunu belirtmiştir. Bu oran, gaspçılarının suçu işlemek için uygun ortamı kolladıklarını göstermektedir. Bu da, suç olgusunu durumsal faktörlerle açıklayan rutin eylemler kuramının varsayımlarını görece doğrulatmaktadır. Suçu işlerlerken uygun bir ortamın olmadığını belirten suçluların da, büyük bir olasılıkla bu suçu planlamadan işledikleri tahmin edilmektedir.

Gasp suçundan tutuklu/hükümlü bulunanlara işledikleri suça ilişkin başka sorular da sorulmuştur. Bu sorulardan biri, yaptıkları eylemi (suç davranışını) olumsuz değerlendirip değerlendirmediklerine ilişkin olanıdır. Bu yöndeki soruya suçluların %75’i, işledikleri suçları “kötü bir eylem” olarak gördüklerini belirtmişlerdir. Geriye kalan suçluların %25’i ise, bu eylemi “kötü” olarak tanımlamamışlardır. Suçluların işledikleri suça ilişkin pişmanlık dağılımları ise şu şekildedir: Gaspçılarının %90’ı işledikleri suçtan pişmanlık duyduklarını belirtirken, sadece %10’u bu suçu işlemekten dolayı pişmanlık duymadıklarını dile getirmişlerdir.

Aslında işlenen suçtan dolayı pişmanlık duymak, sonraki suçlulukta önemli bir caydırıcı faktördür. Ancak edinilen izlenim, onların dile getirdikleri pişmanlığın suç işlemekten daha çok, gasp suçunu işlemiş olmaları ile ilintili bir durum olduğudur. Diğer bir deyişle, pişmanlığın altında yatan, gasp suçunun cezasının normal bir hırsızlık suçuna göre daha yüksek olması ve basit bir gasp suçundan dolayı uzun bir süre cezaevinde yatmakla bağlantılıdır.

Tablo 22: Gaspçıların Aynı Şartların Oluşması Durumunda Yine Bu Suçu İşleyip İşlemeyeceklerine Dair Olan Görüşlerinin Dağılımı

Aynı Şartların Oluşması Durumunda Tekrar Suç İşleyip İşlemeyecekleri		Sayı	%
Evet		3	15,0
Hayır		17	85,0
Toplam		20	100,0

Tablodan da görüleceği gibi, aynı şartların oluşması durumunda, suçluların büyük bir kısmı (%85), tekrar bu suçu işlemeyeceklerini dile getirmişlerdir. Bu oranlar ile suçtan dolayı pişmanlık duyma oranları arasında, büyük ölçüde bir örtüşme gözlemlenmektedir. Bundan ayrı olarak, gasp suçundan tutuklu bulunanların, cezaevinden çıktıktan sonra, genel olarak herhangi bir şekilde (hırsızlık, cinayet, yaralama, gasp v.b. her hangi bir suç) suç işleyebilme ihtimallerinin olup olmayacağı da öğrenilmek istenilmiştir. Suçluların bu duruma ilişkin dağılımı şu şekildedir:

Tablo 23: Gaspçıların Cezaevinden Çıktıktan Sonra Tekrar Suç İşlemeye İlişkin Tahminlerinin Dağılımı

Cezaevinden Çıktıktan Sonra Tekrar Suç İşlemeye İlişkin Tahminleri		Sayı	%
Kesinlikle işlerim		1	5,0
Yeniden işleyebilirim		5	25,0
Kesinlikle işlemem		14	70,0
Toplam		20	100,0

Tablodan da görülebileceği gibi, suçluların %70'i, cezaevinden çıktıktan sonra yeniden suç işlemeyeceklerini belirtmektedirler. Bu oran, ilk bakışta suçlulara verilen cezanın ve cezaevi deneyiminin, bundan sonra suç işlemelerinde caydırıcı bir fonksiyonu yerine getirdiğini gösterir niteliktedir. Ancak, suçluların bu konuya ilişkin ifadeleri, büyük ölçüde şu anki tutukluk durumları ile ilintili olabilir. Bu sebeple, suçluların tekrar suç işlemeyecekleri yönündeki bu öngörülerini, bir tartışma konusudur.

Çünkü cezaevinden çıktıktan sonra karşı karşıya gelinen sorunlar ve dışarının serbest yapısı, bireylerin yeniden suç işlemelerini doğurabilir. Bu oranların doğruluğunun test edilmesi çerçevesinde Tablo 23'teki oranlar, bu konuya ilişkin bir fikir vermektedir. Yine de, suçlular içerisinde yaklaşık olarak %30'unun yeniden suç işleyebilecekleri yönündeki beyanları da azımsanmayacak düzeydedir.

Tablo 24: Gasp Suçundan Tutuklu Bulunanların Daha Önceden Herhangi Bir Kovuşturmaya Konu Olup Olmadıklarının Dağılımı

Daha Önceden Gözaltına Alınma ve Tutuklanma Durumlarının Olup Olmadığı	Sayı	%
Hayır	8	40,0
Evet	12	60,0
Toplam	20	100,0

Gaspçilerin daha önceden de, herhangi bir suçtan dolayı gözaltı veya herhangi bir tutuklanma durumlarının olup olmadığı yönündeki soruyu suçluların, %60'ı, "evet" olarak cevaplamışlardır. En çok gözaltına alındıkları suç türlerinin başında; hırsızlık, yaralama ve kavga suçları gelmektedir. Suçlular içerisinde gözaltına alınanların yaklaşık olarak %75'i daha önceden de hırsızlık suçlarından ya gözaltına alınmış veya tutuklanmışlardır. Araştırma kapsamında, gasp suçundan da daha önceden gözaltına alınan sadece iki kişi vardır.

Emniyet Genel Müdürlüğü APK Daire Başkanlığı tarafından 1997 yılında gözaltına alınan suçluların, genel suçluluk profillerinin tespit edilmesi çerçevesinde gerçekleştirilen bir çalışmada, gasp-soygun suçundan gözaltına alınanların %40'ının, daha önceden de gözaltına alındığı ve bunların %27'sinin de sabikalı olduğu tespit edilmiştir. Yukarıdaki dağılımlar ile Emniyet Genel Müdürlüğü'nün yaptığı araştırmanın bulguları, büyük ölçüde örtüşmektedir (Suç ve Suçlu Profili 2, 2002: 41- 46).

Sokaklara 12 yaşında "takıldığını", 15 yaşında ise tutuklandığını belirten T.D., 3 yıl boyunca çok sayıda suç ve sapkın eylemler gerçekleştirdiğini dile getirmiştir. O, 8 gasp suçu ve en az 400'ün üzerinde ev ve dükkân hırsızlığı, cepçilik, yan kesicilik, yaralama ve kapkaççılık yaptığını belirtmiştir. En az 25-30 kez gözaltına alındığını ancak yaşı küçük olduğu için mahkemece de serbest bırakıldığını ifade etmektedir.

Tablo 25: Gaspçilerin İşledikleri Halde Gizli Kalan ve Ortaya Çıkmayan Suçlarının Dağılımı

Ortaya Çıkmayan Suçlarının Olup Olmadığı	Sayı	%
Yok	10	50,0
Var	10	50,0
Toplam	20	100,0

Gasp suçunu işleyenlerin yarısının, işledikleri suçların tümünün ortaya çıkarılmadığı yönündeki bu açıklamaları, suçun aydınlatılma oranına ilişkin önemli bir hususu da ortaya koymaktadır. İşlendiği halde ortaya çıkarılmayan suçlara ilişkin bu oran, aynı zamanda bireyin kronik suçlu olmadaki süreci anlatma açısından da önem arz etmektedir. İşledikleri suçlardan dolayı yakalanmayan veya işlenen suçun gizli kalması, suçlunun tekrar suç işleme eğilimini güçlendirmektedir. Suçlarının gizli kaldığını/ortaya çıkmadığını belirtenler, gizli kalan suçlar içerisinde en çok hırsızlık ve yaralama/kavga suçlarını belirtmişlerdir. Son olarak gaspçılara, “Cezaevinden çıktıktan sonra, sizi en çok korkutan şey nedir?” şeklinde bir soru sorulmuştur. Bu soruya ilişkin olarak verilen cevaplar şu şekilde tabloleştirilmiştir.

Tablo 26: Gaspçıların Cezaevinden Çıktıktan Sonra En Çok Korktukları Şeylerin Dağılımı

Cezaevinden Çıktıktan Sonra En Çok Korktukları Şeyler	sayı	%
İşsiz kalmak	7	35,0
Hiç biri	7	35,0
Yeniden suç işleyip cezaevine düşme	4	20,0
Kötü arkadaş ortamına takılma	2	10,0
Toplam	20	100,0

Yukarıdaki tablo, gaspçıların cezaevinden çıktıktan sonra korku kaynağı/etmeni olarak “işsizlik” faktörü ile “hiç biri” seçeneğini eşit düzeyde belirtmişlerdir. Bu seçenekleri ise, yeniden suç işleyebilme korkusunu belirten seçenek izlemektedir. Burada, işsizlik faktörünün, seçenekler içerisinde önemli bir yer tuttuğu söylenebilir. Gaspçılara ayrıca, “İşlediğiniz suça değdi mi?” şeklinde sorulan bir soruya neredeyse tümü “değmedi” şeklinde cevaplamışlardır. Çünkü gasp suçunu işleyenler küçük düzeydeki gasp olayları karşısında aldıkları cezayı düşündüklerinde, bu cezayı oldukça fazla ve ağır bulmaktadırlar.

6.2.9. Suç Mağdurlarının Profilleri

Suç olgusunun analizinde ele alınması gereken diğer bir konuda, suç mağdurlarıdır. Kriminolojik araştırmalarda, suç ve mağdur ilişkisine odaklanan çok sayıda araştırma yapılmıştır. Bu araştırmalarda suçlular gibi suç kurbanlarının/mağdurlarının genel profilleri tespit edilmeye çalışılmıştır.

Gasp Suçunu İşleyenler Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma: Elazığ E Tipi Cezaevi Örneği

Ayrıca, mağdur araştırmalarında, suçun meydana gelmesinde mağdurun etkisi de tartışma konusu olmuştur. Araştırma bulgularına genel olarak bakıldığında; bazı suç türleri arasında mağdurlaşma profillerinin farklılaştığı görülmektedir. Bu nedenle, burada gasp suçunun mağduru olan bireylerin - sadece birkaç değişken ekseninde - ne tür özelliklere sahip olduklarına bakılmıştır.

Tablo 27: Gasp Suçu Mağdurlarının Cinsiyet Durumlarının Dağılımı

Suç Eyleminin Mağdurlarının Cinsiyet Durumları	Sayı	%
Erkek	13	65,0
Kadın	3	15,0
Çocuk	2	10,0
Erkek ve kadın birlikte	2	10,0
Toplam	20	100,0

Gasp suçunun mağdurlarının cinsiyet durumlarına bakıldığında, çoğunlukla erkeklerin gasp suçunun mağdurları konumunda oldukları görülmektedir. Kadın mağdur oranı oldukça düşüktür. Yani gasp suçunun mağdurları da, suç işleyenler gibi büyük ölçüde erkektir.

Tablo 28: Gaspçilerin Suçun Meydana Gelmesinde Mağdurların Etkisine Yönelik Görüşlerinin Dağılımı

Suçun Oluşumunda Suç Mağdurunun Etkisinin Olup Olmadığı	Sayı	%
Evet	8	40,0
Hayır	12	60,0
Toplam	20	100,0

Suçlulara, “Suç eyleminin yöneldiği kişinin, suç eyleminizi gerçekleştirmenizde, bir etkisinin olup olmadığı” şeklinde bir soru sorulmuştur. Bu soruyu gaspçilerin büyük bir oranı, “hayır” diye cevaplamışlardır. Ancak, gaspçiler içerisinde mağdurun suçun oluşumundaki etkisini kabul edenlerin oranı (%40) da küçümsenmeyecek düzeydedir. Ancak bu oran, suçluların suç mağdurlarına ilişkin bir değerlendirmeyi içerdiği için önemli ölçüde, görece bir yaklaşımı yansıtmaktadır. Gasp suçunu işleyenler, kendi suçlarını meşrulaştırmak için işledikleri suçtan dolayı bazen mağduru suçlamaktadırlar.

Değerlendirme ve Sonuç

Gasp suçu, işlenme biçimi ve amacı açısından hem bir şiddet hem de mala yönelik bir suç niteliğini taşımaktadır. Ancak, bu suçu işleyenlerin temel amaçları ekonomik kazanç sağlamaktır.

Araştırma bulgularından hareketle, gasp suçunu işleyenlerin genel profilleri ve gasp suçunun karakteristiği şu şekilde özetlenebilir: Araştırma grubunda yer alan suçluların genel özelliklerine bakıldığında genelde erkek ve bekâr oldukları saptanmıştır. Yaş durumlarına bakıldığında ise, oransal dağılımın en çok 18 ve aşağı yaş grubunda yoğunlaştığı görülmektedir. Toplam olarak gaspçılarının %80'i, 25 yaş ve aşağı grupta yer almaktadır. Bu oranlar, bu konuya ilişkin ilk hipotezi doğrulamaktadır. Ayrıca araştırma bulguları, gasp suçunun erkek ve genç nitelikli bir suç niteliğine sahip olduğunu göstermektedir. Araştırmaya dâhil olan suçluların ikamet yerlerine bakıldığında, çoğunluğunun (¾'ü) şehirde ikamet ettikleri görülmektedir. Yerleşim yerine ilişkin diğer bulgu da, gasp suçunun %80'inin şehirde işlenmiş olmasıdır. Bu suçlar, işlenme yeri olarak en çok (%90) sokakta veya yerleşim yerlerinden uzak, تنها yerlerde (inşaat, mezarlık ve dağ gibi) işlenmiştir. Bu bulgular, gasp suçunun kente özgü bir suç özelliğini taşıdığını ortaya koymaktadır. Bu tespit, bu yöndeki hipotezi de doğrulamaktadır.

Gaspçılara ilişkin diğer önemli bir bulgu da, araştırma grubunda yer alanların %65'inin okulu terk etmiş bireyler olmalarıdır. Suçluların büyük bir oranının okulu terk eden bireylerden oluşmaları, sosyal kontrol kuramı gibi, suç-okul ilişkisini merkezi düzlemde ele alan yaklaşımların haklılığını doğrulamaktadır. Okula ve öğrenim düzeylerine ilişkin bu bulgular, onların mesleksi niteliklerini ve statülerini de doğal olarak etkilemektedir. Bu nedenle, araştırma grubunda yer alan suçluların tümünün, nitelsiz ve beceri gerektirmeyen işlerde çalışmış oldukları görülmüştür. Ayrıca gaspçılarının %25'i suçun işlendiği dönemde, işsiz olduklarını belirtmişlerdir.

Gasp suçunu işleyenlerin, arkadaş ve aile yapılarına ilişkin değişkenlere bakıldığında önemli bulgular dikkat çekmektedir: Gaspçılarının %80'i, kendi arkadaşlarının da kendileri gibi suçlu insanlardan oluştuğunu belirtmiştir. Aynı şekilde gaspçılarının %70'i, arkadaşlarının kendilerine kötü alışkanlıklar kazandırdığını ileri sürmüştür. Bu durum da, gasp suçunun büyük ölçüde bir grupsal bağlam içerisinde meydana geldiğini ve akran ilişkilerinin suçluluktaki etkisini ortaya koymaktadır. Aileye ilişkin oranlara bakıldığında ise, gasp suçunu işleyenlerin %35'i, çocukluk dönemlerini ailelerinin dışında (akrabalarda v.b) geçirdiklerini dile getirmişlerdir. Bundan ayrı olarak gaspçılarının %30'unun kötü davranış kazanmalarında, ailelerini sorumlu tuttıkları görülmektedir. Ayrıca, gasp suçunu işleyenlerin ¼'i, ailelerinde

Gasp Suçunu İşleyenler Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma: Elazığ E Tipi Cezaevi Örneği

kendilerinden başka suç işleyenlerin de olduğunu belirtmiştir. Gaspçılarının yarısının, babalarının kendilerini dövdüklerini belirtmeleri de diğer önemli bir bulgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Gaspçılarının dörtte biri “çoğunlukla”, yarıya yakını da “bazen” eve gitmediklerini dile getirmiştir. Bu oranlara genel olarak bakıldığında da, aile ve arkadaş grubunun yapısının, suçluluktaki önemini gözler önüne sermektedir. Gasp suçunu işleyenlerin, suçlu bir akran grubuna sahip oldukları şeklinde formüle edilen hipotez de bu şekilde kanıtlanmış olmaktadır. Çok sayıda suç araştırmacısı, aile ve arkadaş grubunun yapısının, suçluluğun en önemli göstergeleri olduğunu ileri sürmektedirler. Kriminolojide, neredeyse bu iki faktörün suçluluğun temel belirleyicileri olduğu yönünde, genel bir kabulün olduğunu belirtmek olanaklıdır.

Gasp suçu çerçevesinde ele alınması gereken diğer önemli bir değişken de, uyuşturucu ve alkol kullanma sıklıklarıdır. Araştırma grubundaki suçluların önemli bir oranının, uyuşturucu ve alkol kullandıkları saptanmıştır. Bu, uyuşturucu ve alkol kullanma ile suçluluk arasında bir ilişkinin varlığını göstermektedir. Bu ilişki, uyuşturucu ve alkol kullanmanın suç yaşamının önemli bir birleşeni olduğu şeklindedir.

Gaspçılar, bu suçu işleme nedenlerine ilişkin olarak, en çok (%65) ekonomik veya parasal nedenleri belirtmişlerdir. Bu oranlar, gasp suçunun işlenmesinde ekonomik faktörün önemini ortaya koymaktadır. Gasp suçunu işleyenlere ilişkin önemli bir saptama da, gaspçılarının % 85’i gibi büyük bir oranın suçu işledikten sonra yakalanacaklarını tahmin etmediklerini ifade etmiş olmalarıdır. Bu yakalanmama yönündeki beklentinin onların suç işlemelerinde etkili olduğu bir gerçektir. Çünkü ağır bir cezai yaptırım gerektiren gasp suçunu işlemeyi göze almak hiç de kolay değildir. Bu oranlar açık bir biçimde, gasp suçlularının önemli bir kısmının suçları işlemeyi önce yakalanma olasılıklarını düşünmediklerini göstermektedir. Ayrıca gaspçılarının yarısının, ortaya çıkmayan suçlarının olduğunu belirtmiş olmaları, kısmen de olsa yukarıdaki bulgu ile de örtüşmektedir.

Diğer önemli bir bilgi de, suçluların %60’ının, bu suçtan önce de başka suçlardan tutuklandıkları veya gözaltına alınmış olduklarını gösteren bulgudur. Bu, araştırma kapsamında bulunan suçluların, ilk işledikleri suçun gasp suçu olmadığını; hırsızlık, yaralama gibi daha önceden de bazı suçlardan sabıkalı olduklarını göstermektedir. Bu konuya ilişkin sonuçlar, gasp-soygun suçlarından tutuklu bulunanların, daha önceden de suç işledikleri ve bu nedenle gözaltına alındıkları veya tutuklandıkları yönündeki hipotezi doğrulamaktadır.

İşledikleri suçun kötü bir davranış olmadığını belirtenlerin oranı ise, oldukça düşük (%25) olmasına rağmen, önemsiz değildir. Bu da, araştırma grubundaki suçluların suç olgusunu tümüyle rasyonelleştirmediklerini

göstermektedir. Aynı şekilde suçluların büyük bir oranın, işledikleri suçtan dolayı pişmanlık duyduklarını belirtmeleri de bu yöndeki yaklaşımı desteklemektedir. Ayrıca suçluların %75'i, ailelerinin kendilerini suçlu bulmakla birlikte, ilişkilerini kesmediklerini dile getirmeleri, araştırma grubundaki suçlara aile ilgisinin veya suçlarla olan ilişkisinin devam ettiğini göstermektedir. Bu durum, suçluların rehabilitasyonlarının bir parçası olarak önem arz etmektedir.

Araştırma grubunda yer alanların sadece küçük bir oranı (%10), sinir ve ruh hastalığı ile ilgili raporlarının olduğunu belirtmiştir. Bu durum, gasp suçunun psikolojik unsurlardan çok, sosyolojik dinamikler çerçevesinde ele alınmasını gerektirmektedir.

Araştırma bulgularına genel olarak bakıldığında; gasp suçunun bir grup dinamiği içerisinde ortaya çıktığı görülmektedir. Genelde aile sorunu olan bireylerin, kötü bir arkadaş çevresine de sahip oldukları görülmektedir. Bu bireyler, ilkin küçük düzeyde veya ufak tefek suçlar işlemekte ve zamanla daha büyük ölçekte suç işlemeyi öğrenmektedirler. Söz konusu bireyler yaşam biçimlerinin vazgeçilmez unsurlarından olan alkol ve uyuşturucu nedeniyle, suçlu bir kişilik kazanmaktadır. Araştırma kapsamında yer alan gaspçıların anlatımından hareketle onların, gasp eylemini büyük ölçüde sahip oldukları hedonist yaşamlarını devam ettirmek için işledikleri görülmektedir. Bu suçlular, gasp eylemini özellikle uyuşturucu, sigara alma, cinsel arzularını tatmin etme, bar ve gazonada eğlenme gibi hedonist bir yaşamı devam ettirmek için işlemektedirler. Çok azı, borç veya bunun gibi parasal sorununu gidermek için bu suçu işlemiştir. Bu araştırmada ayrıca, gasp suçunun büyük bir kısmının, şahıstan gasp olarak gerçekleştiği tespit edilmiştir. Araştırma grubunda yer alan gaspçılar, profesyonel bir nitelik sergilememektedirler. Onları kategorileştirmek gerekirse, daha çok fırsatçı ve alkolik gaspçılar olarak nitelenmek daha doğru olacaktır.

Bu araştırmanın bulgularına genel olarak bakıldığında, diğer ülkelerde gerçekleştirilmiş alan araştırmalarının bulguları ile büyük ölçüde örtüştüğü görülmektedir. Bir anlamda gasp-soygun suçlularının profilleri, ülkeler ve toplumlar bazında genelde bir benzerlik göstermektedir (Bkz. Smith, 2003; Gyamfi, 1998; Siegel, 1989: 270-272; Adler v.d, 1995: 247).

Genel olarak suçların, özel olarak da gasp-soygun suçlarının engellenmesinde, aile ve akran grubunun yapısı büyük bir önem taşımaktadır. Sosyal kontrol teorisinin öngörülleri çerçevesinde, bireylerin geleneksel kurum ve değerlere olan bağlılıklarının zayıflaması, onların suça yönelmelerinde temel bir etki yapmaktadır. Bu nedenle, aile kurumunun çözülme eğilimi içerisinde girmesi veya aileye ilişkin sorunların baş göstermesi, ekonomik yoksulluk ve

okula ilişkin olarak ortaya çıkan sorunlar ve akran grubunun yapısı, bireyi suç işleme yönünde motive etmekte ve tetiklemektedir. Bu yönde gerekli tedbirlerin alınması, suçların yükselme eğilimi içerisine girmesini engelleyebilir.

Sampson ve Laub'un geliştirdikleri kuram, ilk çocukluk döneminde ortaya çıkan anti-sosyal davranış ile gelecekteki suçluluk veya erişkin (adult) suçluluk arasında çok güçlü bir ilişkiyi öngörmektedir. Gasp suçundan tutuklu bulunan suçluların, aile ve okul dönemlerine ilişkin bulgular, bu tezi doğrulamaktadır. Çünkü gasp suçunu işleyen suçluların çoğunun, bu döneme ilişkin ciddi olumsuzluklar yaşadıkları görülmektedir. Sampson ve Laub'un geliştirdikleri perspektiften hareketle, suçun engellenmesine yönelik bir strateji geliştirmek olanaklıdır: Bu kurama göre; çocukların sosyalleşme sürecini olumlu bir çizgide gerçekleştirebilmeleri için, ebeveyn eğitimi son derece önemlidir. Bu nedenle bu kuram, bireyin geleneksel kurumlara olan bağlılığının güçlendirilmesi ve olumlu sosyalleşmesinde, ebeveyn eğitiminin geliştirilmesini veya bu ekseninde uygun programların oluşturulmasını öngörmektedir. Eşe ve istikrarlı bir işe bağlılığın/sahipliğin, bireyin suça yönelmesini büyük ölçüde engellediği belirtilebilir (Mazerolle, 2000: 200). Özetle Sampson ve Laub tarafından geliştirilen suçluluk modelinin en önemli varsayımlarından birine göre, iyi bir aile ve istikrarlı bir işe sahip olmanın, bireyi suç işlemekten alıkoyabileceğini ön görmesidir.

Bundan ayrı olarak, rutin eylemler veya rasyonel kuramlar gibi durumsal faktörlerin, suçluluktaki etkisine vurgu yapan kuramlardan hareketle de; suç hedefinin güçleştirilmesi bu suçun artmasında engelleyici bir işlev göreceği belirtilebilir. Bu çerçevede suç mağdurunun, gaspçıya kıyasla güçlü olması ve tedbirli olması gerekmektedir. Ayrıca, işlenen suçların aydınlatılma oranının artması ile birlikte, suç işleme oranında bir azalmanın gerçekleşebileceği veya suç oranlarının artmasının kısmen engellenebileceği ileri sürülebilir. Çünkü suçluların işledikleri her suç için yakalanabilecekleri yönünde bir anlayışın oluşmaya başlaması, onların suç işleme konusunda bu denli rahat tutum sergilemelerini engelleyecektir. Bundan ayrı olarak, potansiyel suç hedeflerinin cazipliğinin azaltılması, gasp-soygun suçlarının azalmasında etkili olabilir. Burada, potansiyel suç mağdurlarının yerine getirmeleri gereken bazı sorumluluklarının bilincinde olmaları gerekmektedir. Ancak yinede, suç hedefinin güçleştirilmesi tek başına gasp suçunu tümüyle engelleyemez. Çünkü burada suç işlemeye eğilimli veya suça motive olmuş bireylerin yapısı öncelik kazanmaktadır. Bu sebeple, suçluluğun engellenmesinde; yoksulluğun giderilmesi, işsizlik sorunun çözülmesi, sosyal eşitsizliğin giderilmesi, etkili ve adil bir hukuk sisteminin geliştirilmesi, aile ve okula ilişkin olumsuzlukların giderilmesi gibi çok sayıda yapısal iyileştirmelere de gereksinim vardır.

KAYNAKLAR

- Adler Freda & Gerhard O.W.Mueller & William S. Laufer (1995), *Criminology*, USA: McGraw-Hill.
- Akers, Ronald L. (1999), *Criminological Theories: Introduction and Evaluation*, USA: Roxbury Pub. Company
- Allen, Ralph C. (1996), "Socio-Economic Conditions and Property Crime: A Comprehensive Review and Test of The Professional Literature", *The American Journal of Economics and Sociology*, Vol.55, N.3, p 293-309.
- *Asayış Olayları Değerlendirmesi 1997-1998* (1999), Ankara: Asayış Şube Müdürlüğü Yay.
- Barlow, Hugh D. (1993), *Introduction Criminology*, USA: Harper Collins College Pub.
- Beirne, Piers & Messerschmidt James, (1991), *Criminology*, USA: Harcourt Brace J. Pub.
- Binder, Arnold, Geis Gilbert, (1983), *Methods of Research in Criminology and Criminal Justice*, USA: McGraw-Hill.
- Bohm, Robert M. (1997), *A Perimer on Crime and Delinquency*, USA: Wadsworth Pub.
- Campbell, Anne & Muncer Steven, (1996), "Men and Meaning of Violence", *New Perspectives in Criminology*, E. Conklin (Ed.), USA: Allyn and Bacon Pub.
- Cohen, Lawrence & Felson Marcus (1979), "Social Change and Crime Rate Trends: A Routine Activity Approach", *American Sociological Review*, 44: 588-608.
- Conklin, John (1989), *Criminology*, New York: Macmillan.
- Dönmezer, Sulhi (1994), *Kriminoloji*, İstanbul: Beta Yay.
- Farrington, David P. (1997), "Human Development and Criminal Careers", *The Oxford Handbook of Criminology*, Mike Maguire v.d. (Ed.). New York: Oxford Univ. Pres.

*Gasp Suçunu İşleyenler Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma: Elazığ E Tipi Cezaevi
Örneği*

- Gottfredson, Michael R. & Hirschi Travis, (1990), *A General Theory of Crime*, USA: Stanford University Pres
- Gyamfi, Joseph Appiahene (1998), “Violent Crime in Ghana: The Case of Robbery”, *Journal of Criminal Justice*, Vol. 26, No. 5, P.409–424.
- Hagan, Frank E. (1990), *Introduction to Criminology*, Chicago: Nelson-Hall.
- İçli, T. (1993), *Türkiye’de Suçlular: Sosyal, Kültürel ve Ekonomik Özellikler*, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayını.
- Kennedy, Bruce P. & Ichiro, K. & Deborah, P. & Kimberly, L. & Vanita, G. (1998), “Social Capital, Income Inequality and Firearm Violent Crime”, *Social Science Medicine*, Vol.47, No.1.
- Leukefeld, C.G & T.K. Logan & R.R.Clayton v.d. (1998), “Adolescent Drug Use, Delinquency, and Other Behaviors”, *Delinquent Violent Youth: Theory and Interventions*, Thomas P.Gullotta v.d. (ed.), Thousand: Sage Pub.
- Livingston, Jay, (1996), *Crime and Criminology*, USA: Prentice – Hall.
- Lotz, Roy & Leona Lee, (1999), “Sociability, School Experience and Delinquency”, *Youth & Society*, Vol. 2, p. 199.
- Mazerolle, Paul (2000), “Understanding Illicit Drug Use: Lessons from Developmental Theory”, *Of Crime and Criminality: The Use of Theory in Everyday Life*, Sally S. Simpson (Ed.), Thousand Oak: Pine Forge Press.
- McCaghy & Charles H. (1980), *Crime in American Society*, London London: Collier Macmillan Pub.
- Miethe, Terance D.& Meier Robert F. (1994), *Crime and Its Social Context: Toward an Integrated Theory Of Offenders, Victims, and Situations*, USA: State Univ. of New York Press.
- Seddon, Toby (2000), “Explaining the Drug- Crime Link: Theoretical Policy and Research Issues”, United Kingdom: *Journal of Social Policy*, 29, 1, 95–107:
- Seydlitz, Ruth & Jenkins Pamela, (1998). “The Influence of Families, Friends, Schools, and Community on Delinquent Behavior”, *Delinquent Violent Youth: Theory and Interventions*, Thomas Gullotta v.d. (Ed.), Thousand: Sage Pub.

- Sheley, Joseph F. (1995), *Criminology: A Contemporary Handbook*, USA: Wadsworth Pub.
- Shoemaker, Donald J. (1990), *Theories of Delinquency*, NewYork: Oxford Univ. Press.
- Siegel, Larry J. (1989), *Criminology*, USA: West Publishing Company.
- *Suç ve Suçlu Profili 2* (2002), Ankara: Emniyet Genel Müd. Basım Evi. Yay.
- Tsushima, Masahiro (1996), "Economic Structure and Crime: The Case of Japan", *Journal of Socio-Economics*, Vol.25, Issue, 4, P.497-516.
- *Türk Ceza Kanunu* (1997), Ankara: Barış Yayınevi
- Vito, Gennaro F. & Holmes Ronald M. (1994), *Criminology: Theory, Research and Policy*, USA: Wadsworth Pub.
- Walters, Glenn D. (1992), *Foundations of Criminal Science*, Vol. 1 Praeger pub. New York.
- Williams III, Frank P. & M. D. McShane (1999), *Criminological Theory*, USA: Prentice Hall.
- www.egm.gov.tr/asayis/asayis/istatistik/gasp.htm
- www.homeoffice.gov.uk